

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І.І. МЕЧНИКОВА
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

Електронні методичні рекомендації до курсу
для здобувачів спеціальності 053 «Психологія»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

ОДЕСА
2023

**УДК 316.6(072)
С69**

Укладач:

А.В. Курова, кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальної психології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Рецензенти:

О.І. Кононенко – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної психології Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

З.О. Кіреєва - доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри загальної психології та психології розвитку особистості Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

*Рекомендовано вченою радою факультету
психології та соціальної роботи ОНУ імені І. І. Мечникова
Протокол № 4 від 22.03. 2023 р.*

Соціальна психологія [Електронний ресурс]: електрон. метод. рекомендації до курсу «Соціальна психологія» для здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищої освіти спец. 053 «Психологія» / уклад. А.В. Курова. - Одеса, 2023. – 78 с. – 1,4 МБ.

У методичних рекомендаціях розкривається програма курсу, даються вказівки для опанування лекційним матеріалом. Методичні рекомендації розроблені для здобувачів психологічного напрямку та допомагають при підготовці до відповідей на практичних заняттях, оформленні робіт при самостійному виконанні завдань, при підготовці до атестації. Увагу приділено формуванню у здобувачів знань з психологічних закономірностей соціальної поведінки окремої особистості та різного роду груп, психологічних механізмів спілкування та взаємодії людей в соціумі.

Розраховано для здобувачів 2 курсу першого рівня вищої освіти (бакалаврський рівень) спеціальності 053 «Психологія» факультету психології та соціальної роботи ОНУ імені І.І. Мечникова.

УДК 316.6(072)

ЗМІСТ

Загальні відомості	4
Зміст навчальної дисципліни	7
Методичні рекомендації здобувачам з вивчення курсу «Соціальна психологія»	22
Методичні рекомендації здобувачам під час роботи на лекційних заняттях.	22
Методичні рекомендації здобувачам під час роботи на семінарських заняттях.....	25
Плани семінарських занять.....	26
Методичні рекомендації здобувачам під час самостійної роботи	62
Методичні вказівки здобувачам до написання рефератів.....	64
Методичні рекомендації щодо проведення підсумкового контролю з дисципліни «Соціальна психологія».....	65
Питання для підсумкового контролю	68
Рекомендована література до курсу	71
Додатки.....	73

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Методичні рекомендації з курсу «Соціальна психологія» розроблені на кафедрі соціальної психології ОНУ імені І.І. Мечникова на основі освітньо-професійної програми підготовки здобувачів першого рівня вищої освіти (бакалаврський рівень) відповідно до навчального плану для спеціальності 053 «Психологія». Згідно з навчальним планом «Соціальна психологія» є обов'язковою дисципліною і її вивчення здійснюється на 2-му курсі навчання здобувачів першого рівня вищої освіти (бакалаврський рівень).

Актуальність даного курсу

Сучасні тенденції розвитку українського суспільства та зміни в політичній, економічній, екологічній та соціальній сферах зумовлюють актуальність та значущість соціальної психології. Адже саме ця галузь психологічного знання вивчає закономірності спілкування та сумісної діяльності людей, залучених у різні соціальні групи, характеристики самих цих груп, відповідає на багато питань стосовно психологічних особливостей міжособистісної та міжгрупової комунікації та взаємодії.

Також, зазначимо, що соціальна психологія має широке прикладне значення, адже уся сфера людського життя пронизана спілкуванням, внутрішньо- і міжгруповою взаємодією, і знання про закономірності соціальної поведінки людей і цілих груп, методи емпіричного дослідження цієї поведінки і набір ефективних засобів і технологій соціального впливу сприяють саморозвитку та розкриттю потенціалу майбутніх психологів-фахівців.

Курс спрямований на надання здобувачам першого рівня вищої освіти необхідного обсягу знань для формування уявлень щодо психології соціальних явищ та процесів, сприяє формуванню цілісного системного уявлення про сучасну соціальну систему та місце особистості в ній. Завдання курсу полягають у тому, щоб сформувати в здобувачів цілісну систему знань про основні категорії, поняття та методи соціальної психології. Дисципліна

«Соціальна психологія» спрямована на розуміння засобів та способів соціально-психологічного впливу в процесі спілкування, особливостей групової діяльності та психологічних особливостей великих соціальних груп та масових явищ. Також, здобувачі набувають досвіду психологічного аналізу ситуацій взаємодії «особистість – суспільство», «особистість – соціальна група», «особистість – особистість» та пізнають особливості сучасних прикладних соціально-психологічних досліджень.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є основні властивості особистості, які проявляються при взаємодії з іншими людьми, а також особливості соціально-психологічних процесів і феноменів, які породжують ці властивості.

Місце навчальної дисципліни в структурі освітнього процесу.

Дисципліна «Соціальна психологія» відноситься до обов'язкових дисциплін підготовки здобувачів першого рівня вищої освіти (бакалаврський рівень). Дисципліна базується безпосередньо на знаннях та навичках з загальної психології, історії психології, психології особистості та інших.

Мета вивчення курсу: формування у здобувачів знань з психологічних закономірностей соціальної поведінки окремої особистості та різного роду груп, психологічних механізмів спілкування та взаємодії людей в соціумі, формування уявлень щодо психології соціальних явищ та процесів, а також вироблення практичних навичок професійної роботи майбутніх фахівців.

Завдання курсу: засвоєння здобувачами основних категорій, понять, найбільш відомих напрямків розвитку та основних методів соціальної психології; розуміння засобів та способів соціально-психологічного впливу в процесі спілкування, особливостей групової діяльності, психологічних особливостей великих соціальних груп та масових явищ, особливостей сучасних прикладних соціально-психологічних досліджень; засвоєння здобувачами зразків та оволодіння навичками налагоджувати взаємодію з

різними типами особистостей, ефективно будувати процес комунікації, аналізувати власну діяльність як складову колективної діяльності, відслідковувати різні групові явища та характеристики; оволодіння здобувачами досвіду психологічного аналізу ситуацій взаємодії «особистість – суспільство», «особистість – соціальна група», «особистість – особистість»; закріпленні на практиці засобів соціально-психологічного впливу в процесі спілкування та ефективного будування процесів комунікації.

В результаті вивчення цієї дисципліни здобувач повинен:

знати:

- понятійно-категоріальний апарат соціальної психології;
- основні методи дослідження соціальної психології;
- психологічні особливості міжособистісного та міжгрупового

спілкування;

- формулювання плану наукового дослідження.

вміти:

- розуміти засоби та способи соціально- психологічного впливу в процесі спілкування;

- володіти навичками налагоджувати взаємодію з різними типами особистостей;

- ефективно будувати процес комунікації;
- аналізувати власну діяльність як складову колективної діяльності;
- відслідковувати різні групові явища та характеристики;
- застосовувати набуті знання для подальшої наукової діяльності,

вивчення інших дисциплін.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МОДУЛЬ 1. РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ІДЕЙ.

Лекційний матеріал

Тема 1. Соціальна психологія як самостійна психологічна галузь.

Предмет і завдання соціальної психології.

План:

1. Загальне поняття про соціальну психологію. Об'єкт та предмет соціальної психології.
2. Структура соціальної психології.
3. Зв'язок соціальної психології з іншими дисциплінами.
4. Сутність поняття «соціальна психіка»
5. Соціальна психологія та соціологія. Схожість та відмінність понять.

Основні поняття соціальної психології. Об'єкт та предмет вивчення соціальної психології. Закономірності психічної діяльності, поведінки та взаємодії людей як предмет соціальної психології. Особистість. Індивід. Індивідуальність. Соціально-психологічні явища. Сутність поняття «соціальна психіка». Основні ознаки.

Структура соціальної психології. Соціальна психологія особистості. Психологія міжособистісної взаємодії у сумісній діяльності (спілкування та відносини). Психологія малих груп. Психологія міжгрупового впливу. Психологія великих соціальних груп і масових явищ.

Галузі соціальної психології. Соціальна психологія праці. Соціальна психологія управління. Економічна психологія. Політична психологія. Етнічна психологія. Зв'язок соціальної психології з іншими галузями.

Соціальна психологія та соціологія. Схожість та відмінність понять.

Соціальна психологія і соціальна практика. Функції соціальної психології у суспільстві.

Тема 2. Історичні аспекти соціальної психології.

План:

1. Етапи становлення соціальної психології як самостійної науки
2. Сучасні теоретичні концепції.
3. Основні концепції та представники напрямків соціальної психології.

Історична ретроспектива та етапи становлення соціальної психології.
Три основні стадії в еволюції цієї науки: стадія соціальної філософії, соціального емпіризму й соціального аналізу.

Стадія соціальної філософії. Основні характеристики. Основні представники. Концепції Платона та Аристотеля. Розбіжності у поглядах цих філософів.

Стадія соціального емпіризму. Розвиток соціальної психології на цій стадії. Накопичення фактів у галузі антропології, етнографії археології, розвиток кримінології, розвиток психіатричної практики.

Дві наукові школи: німецька психологія народів (М.Лацарус, Г.Штейнталь, В.Вундт) і франко-італійська психологія мас (Г.Лебон, Г.Тард, В.Парето, С.Сігеле).

Психологія народів та психологія мас. Психологія інстинктів.

Стадія соціального аналізу. Перший експеримент Н.Тріпплетт у США. Перший підручник У.Макдугала „Вступ до соціальної психології”.

Г.Олпорт та ефект соціальної фасилітації.

Створення Європейської асоціації експериментальної соціальної психології, поява першого наукового журналу.

Наукові школи в соціальній психології: функціоналізм, біхевіоризм, психоаналіз, гуманістична психологія, когнітивізм, інтеракціонізм та інші. Основні ідеї та представники напрямків.

Тема 3. Методологічні аспекти психологічного дослідження.

План:

1. Поняття методології в соціальній психології.

2. Методологічні принципи та засади дослідження.
3. Основні представники та концепції.

Методологічні основи наукових досліджень. Розбіжність понять метод та методологія. Парадигми науки. Структура теорії. Поняття наукової проблеми. Рівні експериментальних гіпотез. Наукове дослідження як форма здійснення і розвитку науки.

Загальнонаукові принципи: єдності теорії і практики, детермінізму, розвитку, системно-структурний метод, самоорганізації, та інші. Проблема понятійно-категоріального апарату наукових досліджень.

Тема 4. Методи соціальної психології.

План:

1. Основні методи дослідження в соціальній психології.
2. Емпіричні методи. Їх характеристика та межа ефективності.
3. Методи впливу на особистість.

Методи соціальної психології: методи емпіричного дослідження (спостереження, самоспостереження, аналіз документів, опитування, групова оцінка особистості, соціометрія, тести, експеримент); методи моделювання; методи управлінсько-виховного впливу. Вимоги до методів наукових досліджень. Класифікація методів.

Види спостереження. Стандартизована техніка спостереження. Нестандартизована техніка спостереження. Включене та невключене спостереження. Типові помилки під час спостереження.

Методи теоретичного дослідження: формалізація, аксіоматичний метод, гіпотетико-дедуктивний, логічний, історичний, аналіз, синтез, абстрагування, ідеалізація, аналогія, моделювання, системний підхід, тощо.

Метод опитування. Метод анкетування. Види анкетування. Загальні вимоги до складання анкет. Структура анкети. Принципові вимоги до складання запитань в анкеті. Метод інтерв'ю. Метод фокус-групи. Метод спостереження. Метод аналізу конкретних ситуацій. Метод «case study».

Експеримент як об'єктивний метод емпіричного дослідження. Основні вимоги та правила проведення. Межа ефективності.

Тестування та моделювання як методи соціальної психології.

Терапевтичні, психокорекційні й ігрові методи. Соціально-психологічний тренінг. Актуальні проблеми застосування соціально-психологічних методів. Проблема їх валідності й верифіцируемості. Етичні проблеми у відношенні об'єктів соціально-психологічного спостереження й експерименту. Складності вивчення соціально-психологічних процесів і проблеми використання результатів експерименту на практиці.

МОДУЛЬ 2. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ТА СПІЛКУВАННЯ.

Лекційний матеріал

Тема 5. Особистість як предмет вивчення соціальної психології.

План:

1. Індивід, Особистість, Індивідуальність
2. Соціальна установка
3. Я-концепція
4. Соціалізація особистості

Особистість як предмет дослідження різних галузей наукового знання. Проблема особистості в загальній психології, соціальній психології і соціології. Особистість і група. Особистість у системі комунікативних, інтерактивних і перцептивних впливів.

Основні підходи до розуміння особистості в сучасній соціальній психології. Соціальний розвиток особистості. Стадії й фази соціалізації особистості. Соціальні ролі й особистість. Рольовий репертуар особистості. Практичне значення удосконалювання соціально-психологічних характеристик особистості.

Людина як об'єкт пізнання філософії, педагогіки, психології тощо. Людина як біосоціальна істота. Індивід. Особистість. Індивідуальність.

Наукове бачення взаємозв'язку особистості й суспільства. Соціально-психологічна компетентність особистості.

Розвиток соціально-психологічних властивостей. Особистість як цілеспрямована, але й самоорганізуюча система.

Особистість як предмет дослідження соціальної психології, як цілісне утворення та унікальна система.

Соціальна установка як стійке, фіксоване утворення особистості. Поняття «атитюд». Структура соціальної установки: когнітивний компонент, афективний компонент та конативний компонент.

Основні функції соціальної установки: регулятивна, випереджувальна, пристосувальна (утилітарна, адаптивна), функція знання, функція вираження (функція цінності, самореалізації) та функція захисту.

Особистісна ідентичність як самовизначення людиною своїх фізичних, інтелектуальних та моральних рис.

Поняття та структура соціальної ідентичності. Я-концепція як певна система в структурі особистості. Концепція К. Роджерса: «реальне Я», «дзеркальне (соціальне) Я» та «ідеальне Я».

Тема 6. Соціально-психологічні особливості спілкування.

План:

1. Загальне поняття про спілкування.
2. Види та засоби спілкування.
3. Основні функції спілкування.

Сприйняття людини людиною в системі міжособистісних відносин. Людина як джерело інформації. Еталони сприйняття. Поняття невербальних засобів спілкування. Основні види невербальних засобів і їхні відмінні риси. Функції невербальних засобів у спілкуванні.

Основні етапи акта спілкування і їхня характеристика. Структура самосвідомості людини і проблеми мотивації у процесі спілкуванні. Система потреб людини і їхній прояв у процесі міжособистісного спілкування.

Поняття зворотного зв'язку в спілкуванні. Правила подачі й сприйняття зворотного зв'язку. Поняття опосередкованого спілкування. Роль технічних засобів у спілкуванні.

Спілкування як процес взаємозв'язку і взаємодії суспільних суб'єктів (особистостей, груп). Спілкування як необхідна умова для передачі соціального досвіду і культурної спадщини від одного покоління до іншого. Спілкування як процес і результат встановлення контактів між людьми або взаємодія суб'єктів за допомогою різних знакових систем.

Функції спілкування: психологічні функції, соціальні функції та інструментальні функції.

Сторони спілкування. Аспекти спілкування: комунікативний, інтерактивний та перцептивний аспекти спілкування.

Просторова організація спілкування (Е. Холл).

Різні види спілкування: безпосереднє та опосередковане спілкування; бажане та небажане спілкування; міжособистісне та масове спілкування; короткотривале та довготривале спілкування; монологічне та діалогічне спілкування; конфліктне та маніпулятивне спілкування; реальне і уявне спілкування; офіційне і неофіційне спілкування; вербальне і невербальне спілкування.

Засоби спілкування: вербальні (словесні) і невербальні (всі рухи тіла, інтонаційні характеристики голосу, тактильний вплив, просторова організація спілкування, міміка, поза, погляд, хода).

Тема 7. Психологія міжособистісної взаємодії.

План:

1. Загальне поняття про міжособистісні відносини.
2. Види міжособистісних відносин.
3. Конфлікт та конфліктна поведінка.

Міжособистісні відносини та їх класифікація. Афіліація як потреба у контактах з іншими людьми. Потреба в укоріненні та потреба в

індивідуалізації (Е. Фромм). Остракізм, ізоляція, самотність. Види самотності. Психологічні поради та рекомендації. Загальна характеристика взаєморозуміння між особистостями. Соціальна перцепція (Хайдер, Келлі).

Поняття «соціальні відносини» на різних рівнях: на рівні соціальних суспільств: відносини класові, національні, групові, сімейні; на рівні груп, які зайняті тією або іншою діяльністю: виробничі, навчальні тощо; на рівні взаємозв'язків людей у групах: міжособові.

Структура соціальних відносин: економічні, політичні, ідеологічні та інші види відносин. Їх специфіка.

Міжособові відносини як взаємозв'язки людей, що суб'єктивно переживаються ними. Прояв міжособових відносин в характері та способах взаємних впливів людей у ході сумісної діяльності і спілкування.

Соціально-психологічний аспекти вивчення соціальної ролі та статусу. Розуміння соціальної поведінки особистості. Соціально-психологічні концепції Дж. Міда.

Теорія ролей, розроблена Я.Морено. Поняття «соціальна роль» як існуюча в суспільстві система очікувань щодо поведінки індивіда, який займає певне положення у його взаємодії з іншими індивідами. Види соціальної ролей: лідер; експерт; критик; аутсайдер; рядові. Конфлікти двох типів: міжрольовий й внутрішньорольовий конфлікти.

Місце особистості в системі спілкування. Класифікація міжособистісних відносин: 1) офіційні і неофіційні; 2) ділові та особисті; 3) раціональні та емоційні; 4) керівництва і підпорядкування; 5) первинні і вторинні.

Форми міжособистісних відносин: «на зустріч людям», «від людей», «проти людей».

Поняття міжособистісного конфлікту. Конфліктна ситуація та поява конфлікту. Агресивна поведінка та агресія.

МОДУЛЬ 3. СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ ГРУП ТА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ФЕНОМЕНИ.

Лекційний матеріал

Тема 8. Соціальна психологія малих груп.

План:

1. Поняття про малі соціальні групи.
2. Психологічні ознаки груп.
3. Класифікація груп. Динамічні процеси в малій групі.
4. Референтні групи і їхня роль у становленні особистості.

Соціальна психологія і "групова психологія". Спільноти й групи. Психологічні ознаки груп. Характеристика основних підходів до вивчення проблем малих і великих груп. Групи й організації. Феномен "групової свідомості".

Класифікація груп. Динамічні процеси в малій групі. Групова динаміка і її роль в ефективності роботи групи. Механізми формування малих груп. Соціально-психологічний клімат групи. Рівні сумісності в групі. Проблеми групової згуртованості. Референтні групи і їхня роль у становленні особистості.

Теорії референтних груп. Конформність, її роль у розвитку особистості й групи. Конформізм і нонконформізм.

Специфіка соціально-психологічного підходу дослідження малих груп. Проблема малої групи як одна з найважливіших в соціальній психології.

Теоретичні підходи до дослідження малих груп: теорії згуртованості; теорії соціальної влади; теорії суперництва-співпраці; теорії внутрішньогрупового тиску; теорії групових домагань.

Інтеракціоністська концепція: індивідуальна активність; взаємодія; відносини.

Суть та характерні ознаки поняття «мала група». Психологічні ознаки малої групи: інтегративність, дезінтеграція, мікроклімат, референтність,

лідерство, інтрагрупова активність - міра внутрішньогрупової активності її членів, інтергрупова активність, спрямованість групи, організованість, емоційність, інтелектуальна комунікативність, вольова комунікативність.

Класифікація малих груп: формальні (офіційні) і неформальні (неофіційні) ; реальні (контактні) і умовні; низького рівня і високого рівня розвитку; референтні і групи членства.

Психологічні характеристики малої групи: склад і структура групи; групові очікування, процеси, норми і цінності, санкції і заохочення.

Психологічна структура групи: зміст, положення індивіда в групі як її член, або його статус та структура соціальних ролей, об'єктивно властивих членам групи, система групових очікувань.

Групові санкції як характеристика групи. Групові санкції як механізм управління поведінкою будь-якого члена групи.

Психологічні процеси в малій групі: утворення і розвиток; згуртування; керівництво і лідерство; прийняття рішень; груповий тиск; конфлікти.

Тема 9. Соціальна психологія міжгрупових відносин.

План:

1. Загальна характеристика міжгрупових відносин.
2. Психологія міжгрупових відносин.
3. Експериментальні дослідження міжгрупових відносин.

Загальна характеристика міжгрупових відносин. Основні положення теорії соціальної ідентичності (Г. Теджфел. Дж. Тернер). Типи соціальної ідентичності. Процеси міжгрупової диференціації та інтеграції. Міжгрупова ворожість (Г. Лебон. У. Мак-Дуггал).

Психологія міжгрупових відносин, аналіз феноменів міжгрупової ворожості та етноцентризму (Г. Лебон, У. Макдугалл, У. Самнер). Дослідження англійського психолога Г. Теджфела.

Міжгрупові відносини як сукупність соціально-психологічних явищ, які характеризують суб'єктивне відображення зв'язків між

соціальними групами, а також зумовлений ними спосіб взаємодії спільностей в концепції Л. Орбан-Лембрика.

Чотири основні напрямки у дослідженні міжгрупових відносин: вивчення відносин між великими соціальними групами в межах всього суспільства на рівні стратифікації, вивчення міжгрупових відносин в умовах, коли одна група виступає в якості лідера, а інша слідує за нею, дослідження відносин між малими соціальними групами, вплив міжгрупових відносин на внутрішньогрупові процеси.

Соціальна стратифікація як розподіл суспільства на соціальні прошарки залежно від різних ознак, головною з яких виступає ставлення до влади, професії, соціальний престиж, рівень культури, економічне становище (в концепції Є. Андрієнко).

На рівні соціальної стратифікації виділяють три стратегії взаємодії між групами: стратегія індивідуальної мобільності, стратегія соціальної творчості, стратегія вибору аутгрупи.

Експериментальні дослідження міжгрупових відносин (польові експерименти М. Шерифа).

Теорії соціальної ідентичності Г. Теджфела та Дж. Тернера.

Тема 10. Суспільно-психологічні явища й процеси.

План:

1. Класифікація великих груп.
2. Масове спілкування і масові комунікації.
3. Соціально-психологічний аналіз великих груп.
4. Психологія нації.

Проблематика психології "великих груп". Класифікація великих груп. Особливості поведінки натовпу. Натовп й політика. Соціально-психологічні особливості етнічних груп. Етнічні стереотипи.

Масове спілкування і масові комунікації. Моделі масової комунікації. Соціально-психологічні аспекти "масової культури". Сучасні засоби масових

комунікацій і їхня класифікація. Функції й ознаки масових інформаційних процесів.

Методологія соціально-психологічного дослідження психології великих соціальних груп.

Соціально-психологічний аналіз великих груп як підхід до пізнання психіки індивіда. Загальні ознаки великих соціальних груп. Психологія групи.

Етнічні спільноти людей як своєрідне поєднання родоплемінних колективів, народів, націй.

Національна психологія як складова гуманітарного знання, що вивчає психологічні особливості народів саме на етапі виникнення націй. Структура національної психології: "національний характер", "національна свідомість", "національна самосвідомість".

Динамічні компоненти національної психології: мотиваційно-фонові, інтелектуально-пізнавальні, емоційно-вольові та комунікативно-поведінкові особливості, як результат безпосереднього реагування психіки представників конкретних етнічних спільнот.

Особливості психології класів. Класові потреби один з самих значущіших елементів сфери суспільної психології. Класові інтереси. Класові відчуття.

Психологія нації. Натовп як велика соціальна група. Натовп як зібрання людей, що володіють певними рисами, відмінними від тих, які характеризують окремих індивідів, що входять до складу цих зборів (за Г. Лебон). Характерні риси натовпу : зараженість спільною ідеєю; відчуття непоборності власної сили і всемогутності; втрата почуття відповідальності; нетерпимість, догматизм, схильність до навіювання; готовність до імпульсивних дій та бездумного слідування за лідерами, тощо.

Дві великі групи натовпу: "різномірні" (або гетерогенні, типу вуличних натовпів, які збираються стихійно і випадково на місці якоїсь події: аварії,

зіткнення машин, нещасного випадку та інше) і "однорідні" (або гомогенні, типу релігійних сект, східних каст або класів).

Соціально-психологічна характеристика видів натовпу.

Соціально-психологічні дослідження паніки. Поняття паніки та агорафобії. Дослідження панічних станів. Чинники виникнення панічного натовпу: соціальні чинники, фізіологічні чинники, загальнопсихологічні чинники, соціально- психологічні та ідеологічні чинники. Форми вираження паніки.

Тема 11. Конфлікти і їхня соціально-психологічна природа.

План:

1. Основні теоретико-методологічні підходи до визначення поняття і типології конфліктів
2. Структура і функції конфлікту
3. Причини виникнення конфліктів

Поняття конфлікту в соціальній психології. Характер і типологія конфліктів. Структура конфліктів, Динамічні аспекти конфліктів. Роль конфлікту в системі міжособистісних відносин. Стратегії й тактики членів групи в конфліктних ситуаціях.

Особистісні особливості членів групи і їхній вплив на розвиток конфлікту. Стиль діяльності керівника як конфліктогенний фактор. Прийоми й методи попередження конфліктів. Методи керування конфліктами.

Суперечності в природі, суспільстві, свідомості як джерело і причина розвитку відповідних природних та суспільних явищ. Закон єдності та боротьби протилежностей.

Природні суперечності, суспільні суперечності, духовні суперечності як різновиди суперечностей.

Соціальні та внутрішньоособистісні суперечності як різновид соціальних суперечностей.

Сторонами соціальних суперечностей є соціальні суб'єкти: соціальні

спільності (шахтарі, селяни, інтелігенція та ін.), соціальні інститути (сімейні, освітні, виробничі та ін.), соціальні організації (політичні партії, профспілки, органи держави і ін.), нації, суспільства, цивілізації.

Конфлікт як будь-яке відношення між елементами, яке можна охарактеризувати через об'єктивні (латентні) або суб'єктивні (явні) протилежності.

Конфлікт як важко вирішувана суперечність, пов'язана з гострими емоційними переживаннями.

Соціальний конфлікт як боротьба через цінності або претензії на статус, владу або обмежені ресурси, в якій цілями конфліктуючих сторін є не тільки досягнення бажаного, але також і нейтралізація, нанесення збитку або усунення суперника (Л. Козер).

Структура і функції конфлікту. Структура конфлікту як сукупність стійких елементів конфлікту, що забезпечують його цілісність. Об'єктивна підструктура конфлікту охоплює: учасників (основних, другорядних, групи підтримки), взаємодію між ними (або соціальне поле конфлікту); об'єкт конфлікту; його предмет (проблему або спірне питання), з приводу якого він складається; мікросередовище, в якому він розвивається; макросередовище, що впливає на хід конфлікту та інші.

Суб'єктивна підструктура конфлікту включає компоненти: психологічні моделі конфліктної ситуації з погляду всіх учасників; мотиви сторін; мету; актуальні психічні стани учасників та ін.

Об'єкт конфлікту як конкретна причина, основний мотив, рушійна сила конфлікту, те, до володіння або користування чим прагнуть обидва опоненти.

Умовою конфлікту як домагання однієї із сторін на неподільність об'єкта, володіння ним. Існує три типи об'єктів конфлікту; об'єкти, які не можуть бути розділені на частини; об'єкти, які можуть бути розділені на частини в різних пропорціях; об'єкти, якими учасники конфлікту можуть володіти спільно (ситуація уявного конфлікту).

Основні функції конфлікту: негативні (деструктивні) і позитивні (конструктивні) функції, які проявляються на загальному та особистісному рівні.

До позитивних функцій конфлікту належать: інноваційна, регулятивна, соціально-діагностична, консолідація, комунікація, активізація соціальних зв'язків.

До негативних функцій конфлікту належать: дестабілізуюча, дезінтегруюча, аксіологічна, надлишково-витратна. Результатами виконання цих функцій на загальному рівні є: великі матеріальні, емоційні витрати на участь у конфлікті; можливе значне погіршення настрою учасників, поява захворювань, насилля і загибелі людей; руйнування міжособистісних відносин; порушення системи відносин та інші.

Основні причини виникнення конфліктів. Серйозним рушійним чинником конфлікту можуть стати проблеми з інформацією: дуже мало інформації; дуже багато інформації; неадекватна інформація та інші.

Інтерес як причина виникнення конфлікту. Інтереси поділяють на три категорії: матеріальні, процедурні та психологічні.

Тема 12. Соціально-психологічні аспекти керування.

План:

1. Загальні відомості про процес керування групою. Особистість керівника.
2. Загальні відомості про лідерство у соціальній групі. Особистість лідера.
3. Схожість та відмінність між лідером та керівником.

Проблеми керування і їхній соціально-психологічний аспект. Соціально-психологічні проблеми суб'єкта й об'єкта керування. Поняття керівника в соціальній психології.

Керівник як працівник, який очолює підприємство, наділений необхідними повноваженнями для прийняття рішень і несе всю повноту відповідальності за результати роботи очолюваного ним колективу. Основні

функції та завдання керівника соціальної групи.

Поняття лідерства в соціальній психології. Лідерство як один з процесів організації й управління малою соціальною групою, який сприяє досягненню групових цілей в оптимальні терміни та з оптимальним ефектом.

Основні концептуальні підходи до розуміння феномена лідерських позицій у групі. Ознаки лідерської позиції у групі. Функції лідера. Поняття формального й неформального лідера, подібність і розходження їхніх позицій у групі. Методи дослідження лідерських позицій у процесі міжособистісного спілкування.

Основні схожі (координація, субординаційні відносини, соціальний вплив) та відмінні риси між керівником та лідером.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЗДОБУВАЧАМ З ВИВЧЕННЯ КУРСУ «СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ»

Методичні рекомендації здобувачам під час роботи на лекційних заняттях

Основу теоретичного навчання здобувачів становлять лекційні заняття. Вони дають систематизовані знання про найскладніші та актуальні проблеми соціальної психології, соціальної взаємодії тощо.

На лекційних заняттях особлива увага приділяється не тільки засвоєнню здобувачами досліджуваних питань, але і стимулюванню їх активної пізнавальної діяльності, творчого мислення, розвитку наукового світогляду, професійно-значущих властивостей і якостей. Лекції з навчальної дисципліни «Соціальна психологія» проводяться, як правило, як проблемні в формі діалогу (лекції-дискусії, з використанням інтерактивних технологій).

Задля полегшення сприйняття, розуміння та запам'ятовування матеріалу, що викладається, надаються додаткові пояснення із наведенням прикладів, висвітлюються наявні міждисциплінарні зв'язки з іншими галузями психологічної науки: історією психології, загальною психологією, тощо.

Навчаючись на лекційних заняттях, здобувачі повинні уважно слухати викладача, рефлексувати разом із ним над проблемними питаннями, мислити, домагатися розуміння досліджуваного предмета, застосування знань на практиці задля вирішення навчально-професійних завдань у майбутній діяльності. Здобувачі повинні уважно та сумлінно конспектувати та нотувати почутий матеріал, вести та постійно оновлювати тезаурус.

У випадку нерозуміння будь-якої частини вивчаємого питання варто поставити запитання викладачу в установленому порядку. В процесі роботи на лекційних заняттях необхідно синхронно фіксувати у власних конспектах схеми, таблиці та рисунки, які коментує та пояснює викладач. Лекційне

заняття є змістовною, проблемною, діалоговою, цікавою та ефективною формою проведення навчального заняття, відрізняється новизною розгляду навчальних питань.

Здобувачам вищої освіти, що вивчають курс «Соціальна психологія», рекомендується розширювати, поглиблювати, закріплювати засвоєні знання під час самостійної роботи, особливо при підготовці до практичних занять, ознайомлюватися та конспектувати не тільки обов'язкову, але й додаткову літературу.

Опрацювання лекційного матеріалу.

Лекції слугують тим підґрунтям та інструментом, що спрямовують здобувачів у найбільш раціональному напрямі щодо вивчення навчальної дисципліни та надають йому знання в обсязі, необхідному для подальшого поглибленого вивчення навчальної дисципліни, роз'яснюють найбільш складні поняття та положення навчальної дисципліни.

Плідна робота здобувачів на лекціях є запорукою подальшого успішного оволодіння тими необхідними знаннями, що сприятиме формуванню необхідного рівня знань та навичок.

На початку лекції викладач оголошує тему лекції, мету, план її проведення та необхідну навчальну літературу і нормативно-правові джерела. Крім того, посилання на наукову і спеціальну літературу, а також нормативно-правові джерела здійснюються викладачем в ході проведення лекції.

Тому, під час лекції здобувачі уважно слухають викладача, аналізують отриману інформацію, а також конспектують найбільш важливі та необхідні моменти лекції, що надається. В кінці лекції здобувачі можуть задати викладачеві питання щодо роз'яснення незрозумілих положень прослуханої лекції.

У системі різних форм навчально-виховної роботи особливе місце належить лекції, де викладач надає основну інформацію, навчає розмірковувати, аналізувати, допомагає опанувати ключові знання, а також

спрямовує самостійну роботу здобувача.

Зв'язок лекції і самостійної роботи здобувача розглядається в таких напрямках: лекція як головна початкова ланка, що визначає зміст і обсяг самостійної роботи здобувача; методичні прийоми читання лекцій, що активізують самостійну роботу здобувачів; самостійна робота, яка сприяє поглибленому засвоєнню теми на базі прослуханої лекції.

Перший етап самостійної роботи починається з процесу слухання і записування лекції. Правильно складений конспект лекції – найефективніший засіб стимулювання подальшої самостійної роботи здобувачів. Конспект – це короткий тезовий запис головних положень навчального матеріалу. Складання і вивчення конспекту – це перший етап самостійної роботи здобувача над вивченням теми чи розділу. Конспект допомагає в раціональній підготовці до семінарських занять, іспиту, у визначенні напрямку і обсягу подальшої роботи з літературними джерелами.

Під час підготовки до наступної лекції здобувач повинен опрацювати матеріал попередньої лекції з використанням підручників та інших джерел літератури. На лекціях висвітлюють тільки основні теоретичні положення та найбільш актуальні проблеми, тому деякі питання виносяться на самостійне опрацювання.

Критерії оцінки опорних конспектів:

- вміння здобувача стисло визначати та фіксувати ключові позиції, основні поняття та концепти, які викладаються;
- продемонструвати дотримання лексичних, фразеологічних, граматичних і стилістичних норм української літературної мови.

Методичні рекомендації здобувачам під час роботи на семінарських заняттях

За найбільш складними проблемами навчальної дисципліни «Соціальна психологія» проводяться семінарські заняття. Їх головним завданням є поглиблення та закріплення теоретичних знань у здобувачів, формування і розвиток у них умінь і навичок застосування знань для успішного вирішення прикладних психологічних завдань.

Практичне заняття проводиться відповідно до плану. У плані вказуються тема, час, завдання семінарського заняття, тема доповіді та реферативного повідомлення, обговорювані питання. Описуються сценарії психологічних задач, тренінгів, ділових ігор, завдання, для вирішення на занятті, список літератури, рекомендованої до практичного заняття.

Підготовка здобувачів до заняття включає:

- завчасне ознайомлення з планом заняття;
- вивчення рекомендованої літератури і конспекту лекцій;
- підготовку повних і глибоких відповідей по кожному питанню, що виноситься для обговорення;
- підготовку доповіді, реферату, презентації за вказівкою викладача;
- завчасне рішення навчально-професійних завдань до заняття.

При проведенні семінарського заняття приділяється особлива увага завданням, яке передбачає не тільки відтворення здобувачами знань, а й спрямованих на розвиток у них практичних умінь і навичок, а так само творчого мислення, наукового світогляду, професійних уявлень і здібностей.

Критерії оцінки практичного завдання:

- самостійність та змістовність виконання практичного завдання;
- ознайомлення з необхідною літературою;
- його відповідність поставленим цілям.

Плани семінарських занять

Викладачем дисципліни подається перелік тем семінарських занять та практичні завдання для виконання, які здобувачі повинні підготувати, спираючись на лекційний матеріал. Здобувачам пропонується самостійно опрацювати та поглибити знання з наступних тем, зробити конспект, виконати завдання, які перевірятимуться викладачем по даним темам на практичних заняттях.

Заняття № 1

Прикладні аспекти експериментального дослідження у соціальній психології.

Контрольні запитання до теми:

1. Предмет та місце соціальної психології в системі наукового знання
2. Сутність та функції соціальної психіки
3. Задачі, функції та категорії СП
4. Наукові школи в Соціальній психології
5. Методи досліджень Соціальної психології

Під час проведення практичного заняття викладач може запропонувати наступні **вправи для виконання:**

Вправа 1. У таблиці поміщені ключові поняття та їх визначення. Встановіть якому поняттю ліворуч відповідає наведене праворуч визначення, вказавши потрібний номер.

Поняття	№	Зміст
1	2	3
Велика група		1. Нечисленна за складом група, учасники якої об'єднані спільною соціальною діяльністю й перебувають у безпосередньому особистому спілкуванні, що є основою для виникнення емоційних відносин, групових норм і групових процесів
Асоціальні групи		2. Групи, до яких належить індивід

Аут-група		3. Реально існуюче утворення, в якому люди, що зібрані разом, об'єднані якоюсь загальною ознакою, різновидом спільної діяльності або поміщені в якісь ідентичні умови, обставини, певним чином усвідомлюють свою приналежність до цього утворення
Групи членства		4. Численні об'єднання людей, у яких неможливі безпосередні контакти всіх членів групи один з одним
Соціальна група		5. Статусні характеристики, що прямо не замикаються назавданні, яке виконує група, але також визначають статус індивіда в групі
Експедиційний сказ		6. Соціальна група, яка виступає для індивіда своєрідним стандартом, системою відліку для себе й інших, а також джерелом формування соціальних норм і ціннісних орієнтацій
Структура групи		7. Групи низького рівня розвитку
Референтна група		8. Група, до якої індивід не належить, «чужа» група
Дифузійні статусні характеристики		9. Сукупність зв'язків, що складаються в групі в процесі взаємодії індивідів
Мала група		10. Явище, яке призводить до конфліктів, психічних розладів і захворювань, самогубств і вбивств серед членів груп, що опинились в ізоляції

Вправа 2. Відповідайте «так» або «ні» на поставлені запитання.

№	Запитання	Відповідь	
		Так	Ні
1.	Прихильники соціологічного підходу до вивчення груп стверджували, що соціальна поведінка не може бути адекватно пояснена й зрозуміла, якщо вивчати її лише на рівні поведінки індивідів		
2.	Антиреферентними групами називають байдужні групи, що не впливають на поведінку індивіда		
3.	Розподіл малих груп на первинні й вторинні був запропонований Є. Мейо		
4.	Соціологічний напрямок у вивченні малих груп пов'язаний із традицією, яка була закладена в експериментах Є. Мейо, що одержали назву Хотторнських		
5.	Постійних покупців шоколадних плиток «Рошен» можна назвати реальною соціальною групою		
6.	Студентська група – це приклад малої первинної групи		
7.	Як дифузійні характеристики групи найчастіше виступають такі як		

	стать, вік, національність		
8.	Визначати способи взаємин із соціальним оточенням – це одна з функцій групових норм		
9.	Школа «групової динаміки» пов'язана з іменем Курта Левіна		
10.	Централізовані системи групових комунікацій дають усім членам групи однакові можливості для участі у спільних справах, тому членство в таких групах приносить людям більше задоволення		

Вправа 3. Дайте розгорнуті відповіді на питання:

1. Використовуючи не менш десяти підстав для класифікації, віднесіть свою навчальну групу до певного виду груп. Обґрунтуйте свою відповідь.

Наприклад: 1) моя навчальна група за розміром може бути віднесена до малих груп, оскільки вона нечисленна за розміром, у ній усі члени групи безпосередньо контактують один з одним; 2) –

2. Яка система внутрішньогрупової комунікації, на ваш погляд, буде найбільш оптимальною для функціонування великого супермаркету. Опишіть переваги цієї системи комунікації.

Вправа 4. Дайте розгорнуті відповіді на питання:

1. Використовуючи не менш десяти підстав для класифікації, віднесіть свою родину до певного виду груп. Обґрунтуйте свою відповідь.

Наприклад 1) моя родина за розміром може бути віднесена до малих груп, оскільки вона нечисленна за розміром, у ній усі члени групи безпосередньо контактують один з одним; 2) –

2. Яка система внутрішньогрупової комунікації, на ваш погляд, буде найбільш оптимальною для невеликого (10 осіб) наукового колективу, що одержав замовлення на виконання соціологічного дослідження. Опишіть переваги цієї системи комунікації.

Проведення психологічних ігор:

Гра «Уяви іншого іншим».

Мета: формувати навички сенсорного сприйняття як соціально-

психологічного самоаналізу (самодослідження шляхом методу інтроспекції).

Теми рефератів, доповідей, есе та презентацій:

1. Перші європейські соціально-психологічні теорії: психологія народів, психологія мас, теорія інстинктів;
2. Наукові парадигми (напрямки, школи) соціальної психології.
3. Експериментальні методи дослідження в соціальній психології.
4. Наукові дослідження соціально-психологічних феноменів в руслі психоаналітичної школи.
5. Наукові дослідження соціально-психологічних феноменів в руслі біхевіористичної школи.
6. Дослідження соціально-психологічних феноменів в руслі когнітивної наукової школи.

Список рекомендованої літератури:

Основна

1. Коваленко А. Б., Корнєв М. Н. Соціальна психологія : підручник. Київ : Геопринт, 2006. - 400 с.
2. Корольчук М.С., Крайнюк В.М. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах:/ М.С. Корольчук, В.М. Крайнюк/ Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К., 2006.
3. Москаленко В. В. Соціальна психологія : підручник. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 688 с.
4. Основи соціальної психології : підручник для закладів вищої освіти / П. П. Горностай, М. М. Слюсаревський, В. О. Татенко, Т. М. Титаренко, Н. В. Хазратова та ін. ; за ред. М. М. Слюсаревського. – Київ : Талком, 2018. – 580 с.
5. Приходько Ю.О., Юрченко В.І. Психологічний словник-довідник: навчальний посібник. К.: Каравела, 2012. 328 с.
6. Соціальна психологія : курс лекцій. Практикум. Хрестоматія / П. А. Козляковський, А. П. Козляковський; ОНЮА. - Миколаїв: Дизайн і поліграфія, 2005 – 424с.
7. Соціальна психологія масової комунікації: підруч. для студентів ф-ів та від-нь журналістики / І. М. Лубкович - Львів: ПАІС, 2013 – 251с.
8. Соціальна психологія: навч. посібник: рекомендовано МОН України / Л. Е. Орбан-Лембрик (Альма-матер). Київ: Академвидав, 2005 – 448с.
9. Соціальна психологія: тренінг міжособистісного спілкування. Джонсон, Девід В.// Девід В. Джонсон/ Пер. з англ. В. Хомика. - Київ: Вид-дім «КМ Академія», 2003. – 288с.

Заняття № 2

Історія розвитку соціальної психології. Експериментальне дослідження інстинктів соціальної поведінки В. Мак-Даугалла

Контрольні запитання до теми:

1. Історична ретроспектива соціальної психології.
2. Етапи становлення соціальної психології
3. Найбільш відомі концепції в історії соціальної психології
4. Експериментальне дослідження інстинктів соціальної поведінки В. Мак-Даугалла.

Під час проведення практичного заняття викладач може запропонувати наступні **вправи для виконання:**

Завдання. Дайте розгорнуті відповіді на питання:

Наведіть 5 прикладів з вітчизняної й світової історії, коли спостерігався ефект «огруплення» мислення. Які непрофесійні рішення були прийняті і як вони відбилися на суспільстві? Назвіть ознаки «огруплення» мислення. Чому виникає ефект «огруплення» мислення? Опишіть психічні процеси, що лежать у його основі. Як можна його уникнути?

Проведення психологічних ігор:

1. Гра «Взнаємо один одного краще!»

Мета - продовжити знайомство учасників один з одним; допомогти зняти напругу; мотивувати учасників до спільної роботи.

Інструментарій: аркуші паперу; ручки або олівці для учасників.

Хід гри. Тренер просить учасників об'єднатися в пари й взяти один у одного інтерв'ю, задаючи питання про те, що респонденту особливо цікаво, щоподобається, про його досягнення, хобі та ін.

Час на інтерв'ю – 7 хв. (по 3,5 хв. на кожного учасника в парі). Після закінчення інтерв'ю кожна людина з пари представляє свого партнера (розповідає про нього) всій групі за такою формулою: «Усі знають, що

Андрій..., але ніхто не знає, що він...» (по 5 фактів).

2. Гра «Уяви себе деревом».

***Мета:** дослідити позиції «Я» в соціальному світі шляхом проєктивного методу.*

3. Гра «Взнай малюнок (чи добре ви знаєте один одного?)»

Мета - допомогти учасникам глибше пізнати один одного; створити мотивацію до спільної роботи.

Інструментарій: аркуші паперу; ручки або олівці для учасників.

Хід гри. Тренер задає учасникам запитання: « Чи добре ви знаєте один одного?» Після відповідей учасників дається така інструкція: «Намалюйте, будь ласка, за 5 хвилин свій портрет у цій команді, як ви себе в ній бачите, щоб сказати: «От це я». Малюнки підписувати не треба». Після завершення роботи тренер збирає малюнки в загальну пачку. Потім він дістає кожен малюнок з пачки, прикріплює до дошки й проводить його обговорення із групою за такими питаннями:

«Яка ця людина?»

«Хто це може бути?»

Учасники вгадують автора малюнка. Після того як група довідалася, хто був автором малюнка, тренер просить його розповісти про себе що-небудь додатково (за бажанням учасника). Таким чином, по черзі обговорюються малюнки всіх учасників групи.

Теми рефератів, доповідей, есе та презентацій:

1. «Моя картина світу», «Я» в соціальному світі», «Моя роль в соціальному світі» - на вибір.
2. «Роль стереотипного мислення в соціальній психіці».
3. Становлення соціальної психології в європейській традиції
4. Становлення соціальної психології в американській традиції

Список рекомендованої літератури:

Основна

1. Коваленко А. Б., Корнєв М. Н. Соціальна психологія : підручник. Київ : Геопринт, 2006. - 400 с.

2. Корольчук М.С., Крайнюк В.М. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах:/ М.С. Корольчук, В.М. Крайнюк/ Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К., 2006.
3. Москаленко В. В. Соціальна психологія : підручник. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 688 с.
4. Основи соціальної психології : підручник для закладів вищої освіти / П. П. Горностай, М. М. Слюсаревський, В. О. Татенко, Т. М. Титаренко, Н. В. Хазратова та ін. ; за ред. М. М. Слюсаревського. – Київ : Талком, 2018. – 580 с.
5. Психологія організацій та управління : підручник / О. І. Власова, Ю. В. Никоненко. - Київ: Центр учбов. л-ри, 2010. – 398с.
6. Соціальна психологія : курс лекцій. Практикум. Хрестоматія / П. А. Козляковський, А. П. Козляковський; ОНЮА. - Миколаїв: Дизайн і поліграфія, 2005 – 424с.
7. Соціальна психологія масової комунікації: підруч. для студентів ф-ів та від-нь журналістики / І. М. Лубкович - Львів: ПАІС, 2013 – 251с.
8. Соціальна психологія: навч. посібник: рекомендовано МОН України / Л. Е. Орбан-Лембрик (Альма-матер). Київ: Академвидав, 2005 – 448с.
9. Соціальна психологія: тренінг міжособистісного спілкування. Джонсон, Девід В.// Девід В. Джонсон/ Пер. з англ. В. Хомика. - Київ: Вид-дім «КМ Академія», 2003. – 288с.

Додаткова

1. Курова А.В. Невизначеність як соціально-психологічна проблема особистості / А.В. Курова// Габітус: «Гельветика». - 2021. – Випуск 32. – С. 198-202.
2. Курова А.В. Ситуація невизначеності у парадигмі сучасних викликів суспільства/ А.В. Курова// Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія :Психологія. – 2021. – Вип. 4. – С. 51-56.

Заняття № 3

Основні методологічні принципи соціальної психології

Контрольні запитання до теми:

1. Надати характеристику поняттю «методологія», «принцип».
2. Надати характеристику принципу детермінізму.
3. Надати характеристику принципу розвитку.
4. Надати характеристику іншим методологічним принципам.

Під час проведення практичного заняття викладач може запропонувати наступні **вправи для виконання:**

Завдання. Відповідайте «так» або «ні» на поставлені запитання.

№	Питання	Відповідь	
		Так	Ні
1	2	3	4

1.	Згідно з теорією соціального впливу, у міру того як кількість людей збільшується, зростає й ступінь їх впливу		
2.	Р. Зайонц зробив висновок, що підвищене збудження поліпшує виконання складних завдань і погіршує – простих		
3.	«Ефект Рингельмана» полягає в тому, що у міру збільшення чисельності групи індивідуальний внесок кожного учасника в колективну роботу збільшується		
4.	Одним зі способів подолання «соціальних лінощів» є зацікавленість усіх членів групи в кінцевому результаті спільних зусиль		
5.	Групова поляризація виникає завдяки комбінації двох основних типів впливу – нормативного й інформаційного		
6.	Як приклад огрупування мислення соціальні психологи найчастіше розглядають непрофесійні рішення, які ухвалювалися групою вищих політичних або військових керівників країни		
7.	Ірвін Дженіс серед передумов, які сприяють огрупуванню мислення, виділяє привабливість членства у цій групі		
8.	На думку Дженіса, запобігти огрупуванню мислення може ситуація, коли лідер не нав'язує свою точку зору й пропонує спочатку висловлюватися членам групи		
9.	На думку Сержа Московічі, до факторів, що визначають владу меншості, можна віднести впевненість у собі й переконаність у своїй правоті		
10.	Конкуренція завжди тільки поліпшує діяльність індивідів і не має слабких сторін		

Проведення психологічних ігор:

Гра «Розототожнення».

Мета: навчитися ефективно управляти всім тим, з чим ідентифікує себе наше «Я», а також контролювати і використовувати все, з чим людина себе ототожнює. Навчитися забезпечувати конструктивний творчий контакт і вивільняти енергію вищого «Я» для особистісного зростання та саморозвитку.

Теми рефератів, доповідей, есе та презентацій:

1. Соціально-психологічні особливості у формуванні «Я-концепції»

- особистості здобувача (психолога)
2. Соціальні установки як чинник формування соціального мислення
 3. Вплив стереотипного мислення на рівень свідомості особистості

Список рекомендованої літератури:

Основна

1. Коваленко А. Б., Корнєв М. Н. Соціальна психологія : підручник. Київ : Геопринт, 2006. - 400 с.
2. Корольчук М.С., Крайнюк В.М. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах:/ М.С. Корольчук, В.М. Крайнюк/ Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К., 2006.
3. Москаленко В. В. Соціальна психологія : підручник. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 688 с.
4. Основи соціальної психології : підручник для закладів вищої освіти / П. П. Горностаї, М. М. Слюсаревський, В. О. Татенко, Т. М. Титаренко, Н. В. Хазратова та ін. ; за ред. М. М. Слюсаревського. – Київ : Талком, 2018. – 580 с.
5. Приходько Ю.О., Юрченко В.І. Психологічний словник-довідник: навчальний посібник. К.: Каравела, 2012. 328 с.
6. Психологія організацій та управління : підручник / О. І. Власова, Ю. В. Никоненко. - Київ: Центр учбов. л-ри, 2010. – 398с.
7. Соціальна психологія : курс лекцій. Практикум. Хрестоматія / П. А. Козляковський, А. П. Козляковський; ОНЮА. - Миколаїв: Дизайн і поліграфія, 2005 – 424с.
8. Соціальна психологія масової комунікації: підруч. для студентів ф-ів та від-нь журналістики / І. М. Лубкович - Львів: ПАІС, 2013 – 251с.
9. Соціальна психологія: навч. посібник: рекомендовано МОН України / Л. Е. Орбан-Лембрик (Альма-матер). Київ: Академвидав, 2005 – 448с.
10. Соціальна психологія: тренінг міжособистісного спілкування. Джонсон, Девід В.// Девід В. Джонсон/ Пер. з англ. В. Хомика. - Київ: Вид-дім «КМ Академія», 2003. – 288с.

Заняття № 4

Основні методи дослідження у соціальній психології (недоліки та плюси).

Спостереження як емпіричний метод.

Контрольні запитання до теми:

1. Методи досліджень соціальної психології.
2. Емпіричні методи дослідження.
3. Межа ефективності пізнавальних методів.
4. Недоліки емпіричних методів.
5. Спостереження як емпіричний метод.

Під час проведення практичного заняття викладач може запропонувати наступні **вправи для виконання:**

Завдання. У таблиці поміщені ключові поняття та їх визначення. Встановіть, якому поняттю ліворуч відповідає наведене праворуч визначення, вказавши потрібний номер.

Поняття	№	Зміст
1	2	3
Соціальна фасилітація		1. Популярний метод групової взаємодії, що використовується для вирішення як освітніх, так і бізнес завдань, техніка якого спрямована на спонтанне генерування великої кількості ідей для вирішення певного завдання
Соціальні лінощі		2. Режим мислення, що виникає у людей у тому випадку, коли пошуки консенсусу стають настільки домінуючими для згуртованої групи, що вона схильна відкидати реалістичні оцінки альтернативного способу дій
Групова поляризація		3. Теорія, з погляду якої сила впливу інших людей пояснюється дією трьох факторів: кількістю людей, просторовою близькістю інших людей та їх авторитетом або статусом
Огруплення мислення		4. Соціальний психолог, який займався дослідженням впливу меншості
Теорія соціального впливу		5. Зниження індивідуальних зусиль при роботі в групі, робота не на повну силу
Серж Московічі		6. Поліпшення діяльності індивіда в присутності інших людей
Брейнстормінг		7. Стан анонімності, що виникає у членів групи в процесі спільної діяльності
Ефект аудиторії		8. Викликане впливом групи посилення тенденцій, раніше властивих членам групи, що не призводить до розколу всередині неї
Деіндивідуалізація		9. Учений, який виявив та описав «ефекти аудиторії»
Флойд Оллпорт		10. Ефект, який полягає в тому, що іноді присутність інших людей поліпшує діяльність індивіда, а іноді погіршує її

Проведення психологічних ігор:

1. Гра «Нестандартний підхід».

Мета: розвивати навички управління увагою та настроєм партнера в процесі спілкування шляхом різноманітних варіацій характеристик мови (тону, темпу, гучності) та рухів.

2. Гра «Найкраще та найгірше».

Мета: навчитися аналізувати власні емоції та вчинки, реагувати на

фрустраційні ситуації.

3. Гра «Знайди контактера».

Мета: встановлення контакту, сприйняття і розуміння емоційного стану.

Теми рефератів, доповідей, есе та презентацій:

1. Соціально-психологічний аналіз поведінки індивіда в штатно-проблемній ситуації
2. Соціально-психологічний підхід в конфліктних ситуаціях
3. Соціально-психологічний клімат як фактор ефективності спільної діяльності
4. Соціально-психологічний вимір управлінської діяльності

Список рекомендованої літератури:

Основна

1. Коваленко А. Б., Корнев М. Н. Соціальна психологія : підручник. Київ : Геопринт, 2006. - 400 с.
2. Корольчук М.С., Крайнюк В.М. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах:/ М.С. Корольчук, В.М. Крайнюк/ Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К., 2006.
3. Основи соціальної психології : підручник для закладів вищої освіти / П. П. Горностаї, М. М. Слюсаревський, В. О. Татенко, Т. М. Титаренко, Н. В. Хазратова та ін. ; за ред. М. М. Слюсаревського. – Київ : Талком, 2018. – 580 с.
4. Приходько Ю.О., Юрченко В.І. Психологічний словник-довідник: навчальний посібник. К.: Каравела, 2012. 328 с.
5. Психологія організацій та управління : підручник / О. І. Власова, Ю. В. Никоненко. - Київ: Центр учбов. л-ри, 2010. – 398с.
6. Соціальна психологія : курс лекцій. Практикум. Хрестоматія / П. А. Козляковський, А. П. Козляковський; ОНЮА. - Миколаїв: Дизайн і поліграфія, 2005 – 424с.
7. Соціальна психологія масової комунікації: підруч. для студентів ф-ів та від-нь журналістики / І. М. Лубкович - Львів: ПАІС, 2013 – 251с.
8. Соціальна психологія: навч. посібник: рекомендовано МОН України / Л. Е. Орбан-Лембрик (Альма-матер). Київ: Академвидав, 2005 – 448с.
9. Титаренко Т.М. Сучасна психологія особистості: навч. посібник для студентів ВНЗ. К.: «Каравела», 2013. - 371 с.

Додаткова

1. Keltner D., Haidt J. Social functions of emotions at four levels of analysis// Cognition and emotion, 1999, 13(5), P.505-521.

Заняття № 5

Світ психологічних явищ особистості. Експериментальне дослідження спрямованості особистості (Басс).

Контрольні запитання до теми:

1. Особистість в соціально-психологічному дослідженні
2. Поняття, етапи соціалізації, їх соціально-психологічна сутність
3. Соціальна нормативність та її структура
4. Механізми соціалізації
5. Порушення процесу соціалізації
6. Поняття про спрямованість особистості.

Під час проведення практичного заняття викладач може запропонувати наступні **вправи для виконання**:

Завдання. У таблиці поміщені ключові поняття та їх визначення. Встановіть, якому поняттю ліворуч відповідає наведене праворуч визначення, указавши потрібний номер.

Поняття	№	Зміст
Внутрішньогруповий фаворитизм		1. Загострене «ми-почуття», що підстобує самовихваляння й тісна групова згуртованість
Теорія соціальної ідентичності		2. Негативно-упереджене ставлення до членів чужої групи
Групоцентризм		3. Установки й поведінка, за допомогою яких затверджується домінування однієї вікової групи над іншою
Соціальні упередження		4. Установка вважати свої соціальні цінності, уявлення, традиції, вірування єдино правильними й оцінювати всі інші групи з позиції своєї власної
Міжгрупова дискримінація		5. Дискримінаційні дії, що ображають людей лише на тій підставі, що вони є членами певної расової групи
Етноцентризм		6. Установки й поведінка, за допомогою яких затверджується домінування однієї гендерної групи над іншою
Ейджизм		7. Теорія, яка дає пояснення феномена внутрішньогрупового фаворитизму й міжгрупової дискримінації
Дискримінація		8. Негативна установка у ставленні до певної соціальної групи, що містить негативні емоції й ворожу поведінку
Сексизм		9. Позитивно-упереджене сприйняття своєї групи
Расизм		10. Обумовлені упередженнями, несправедливі дії відносно членів певних соціальних груп.

Проведення психологічних ігор:

1. Гра «Знайди контактера».

***Мета:** встановлення контакту, сприйняття і розуміння емоційного стану.*

2. Гра «Соціальний атом».

***Мета:** отримати уявлення про те, що відбувається в емоційній та раціональній сферах власної психіки.*

3. Гра «Прогноз».

***Мета:** уявити свою перспективну життєву стратегію*

Теми рефератів, доповідей, есе та презентацій:

1. Механізми маніпулятивної поведінки
2. Соціально-психологічні властивості особи-маніпулятора
3. Психологія соціалізації особистості
4. Соціально-психологічні характеристики аутсайду

Список рекомендованої літератури:

Основна

1. Коваленко А. Б., Корнєв М. Н. Соціальна психологія : підручник. Київ : Геопринт, 2006. - 400 с.
2. Корольчук М.С., Крайнюк В.М. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах:/ М.С. Корольчук, В.М. Крайнюк/ Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К., 2006.
3. Москалець В.П. Психологія особистості. Київ.: Центр учбової літератури, 2013.
4. Основи соціальної психології : підручник для закладів вищої освіти / П. П. Горностай, М. М. Слюсаревський, В. О. Татенко, Т. М. Титаренко, Н. В. Хазратова та ін. ; за ред. М. М. Слюсаревського. – Київ : Талком, 2018. – 580 с.
5. Психологія організацій та управління : підручник / О. І. Власова, Ю. В. Никоненко. - Київ: Центр учбов. л-ри, 2010. – 398с.
6. Соціальна психологія : курс лекцій. Практикум. Хрестоматія / П. А. Козляковський, А. П. Козляковський; ОНЮА. - Миколаїв: Дизайн і поліграфія, 2005 – 424с.
7. Соціальна психологія масової комунікації: підруч. для студентів ф-ів та від-нь журналістики / І. М. Лубкович - Львів: ПАІС, 2013 – 251с.
8. Соціальна психологія: навч. посібник: рекомендовано МОН України / Л. Е. Орбан-Лембрик (Альма-матер). Київ: Академвидав, 2005 – 448с.
9. Соціальна психологія: тренінг міжособистісного спілкування. Джонсон, Девід В.// Девід В. Джонсон/ Пер. з англ. В. Хомика. - Київ: Вид-дім «КМ Академія», 2003. – 288с.
10. Титаренко Т.М. Сучасна психологія особистості: навч. посібник для студентів ВНЗ. К.: «Каравела», 2013. - 371 с.

Додаткова

1. Курова А.В. Ситуація невизначеності у парадигмі сучасних викликів суспільства/ А.В. Курова// Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія :Психологія. – 2021. – Вип. 4. – С. 51-56.
2. Курова А.В. Психологічні особливості емоційності, агресивності та суб'єктивного контролю молоді в умовах невизначеності/ А.В. Курова// Проблеми сучасної психології: «Гельветика». – 2022. – Вип. 1 (24). – С. 53-61.

Заняття № 6

Основні види соціально-психологічної комунікації. Дослідження віртуального спілкування.

Контрольні запитання до теми:

1. Сутність соціального спілкування
2. Функції соціального спілкування
3. Основні сторони спілкування
4. Просторова організація спілкування
5. Види та стилі спілкування
6. Засоби спілкування

Під час проведення практичного заняття викладач може запропонувати наступні **вправи для виконання:**

Викладач пропонує студентам *виконати наступну вправу:*

Прочитайте розповідь і дайте місіс С. чотири поради, які допомогли б їй навчитися слухати співрозмовника.

Місіс С. вирішила проїхатися на своєму новому спортивному автомобілі. Виїхавши за місто, вона збилася з дороги і зупинилася біля станції техобслуговування, щоб дізнатися, де зараз знаходиться. Механік взявся докладно пояснювати їй, як виїхати на шосе, але місіс С. занепокоїлася, чи вистачить їй бензину для повернення додому. Вона запитала у механіка, скільки коштує бензин, і, не будучи задоволеною названою ним ціною, стала думати про те, як їй знайти іншу бензоколонку. Механік тим часом продовжував свої пояснення. Місіс С. помітила, що він говорить із сильним

акцентом, і занепокоїлася, що може невірно зрозуміти його. Стривожена, вона подякувала чоловікові та поїхала в надії знайти іншу заправну станцію.

Студенти по черзі виступають, даючи поради місіс С., аналізуючи її невірні дії щодо процесу слухання співрозмовника. Викладач разом зі студентами робить висновки щодо уважного та дбайливого ставлення до свого співрозмовника та до самої суті процесу спілкування.

Завдання 2. Вправа «7 Факторів»

Мета - вправа тренує вміння учасників групи домовлятися між собою.

Хід гри. Для цієї вправи потрібно розділитися на міні-групи по 5-6 осіб. Кожна міні-група повинна буде скласти список з 7 факторів, які видадуться вам найбільш важливими для роботи в колективі, наприклад: вміння уважно слухати, здатність поставити себе на місце іншого, повага до партнера, ясне мислення, довіра, фантазія та ін. На цю роботу приділяється 15 хв.

Тепер завдання кожної команди проранжувати ці фактори за ступенем їх важливості для роботи в колективі. Обов'язкова умова: із цим рішенням повинні бути згодні всі члени команди. На це ще 15 хвилин. Після цього команди по черзі виступають, презентуючи групі свої 7 факторів.

Запитання для обговорення вправи:

Наскільки швидко й злагоджено ви змогли скласти список?

Чи швидко було знайдено прийнятний для всіх варіант ціннісної градації?

Про які якості довго сперечалися?

Чи було у вас відчуття, що інші члени вашої команди зрозуміли ваші ідеї?

Чому ви навчилися у цій вправі?

Яка якість особисто вам видається особливо важливою?

Яку якість ви прагнули б розвивати у собі надалі?

Проведення психологічних ігор:

1. Гра «Слон».

Мета: продемонструвати різноманітність думок, показати, що кожна людина по-своєму має рацію, довіряючи своїм відчуттям та сприйняттю, але тим не менше, істина більш глибока та повна.

2. Гра «Місце зустрічі».

Мета: навчитися налагоджувати механізми взаєморозуміння в процесі спілкування

3. Гра «Мрія».

Мета: навчитися аналізувати власну позицію в спілкуванні.

Теми рефератів, презентацій та доповідей:

1. Теорії розвитку особистості в спілкуванні.
2. Спілкування та емоції.
3. Стили спілкування. Психологічна корекція стилю спілкування.
4. Соціально-психологічна характеристика спілкування
5. Соціально-психологічний вимір інтерактивної сторони спілкування
6. Соціально-психологічний вимір когнітивного аспекту спілкування
7. Соціально-психологічний вимір перцептивного аспекту спілкування
8. Проксеміка в соціальній психології
9. Соціально-психологічні особливості маніпулятивного спілкування

Список рекомендованої літератури:

Основна

1. Коваленко А. Б., Корнєв М. Н. Соціальна психологія : підручник. Київ : Геопринт, 2006. - 400 с.
2. Москаленко В. В. Соціальна психологія : підручник. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 688 с.
3. Основи соціальної психології : підручник для закладів вищої освіти / П. П. Горностай, М. М. Слюсаревський, В. О. Татенко, Т. М. Титаренко, Н. В. Хазратова та ін. ; за ред. М. М. Слюсаревського. – Київ : Талком, 2018. – 580 с.
4. Приходько Ю.О., Юрченко В.І. Психологічний словник-довідник: навчальний посібник. К.: Каравела, 2012. 328 с.
5. Психологія організацій та управління : підручник / О. І. Власова, Ю. В. Никоненко. - Київ: Центр учбов. л-ри, 2010. – 398с.
6. Соціальна психологія : курс лекцій. Практикум. Хрестоматія / П. А. Козляковський, А. П. Козляковський; ОНЮА. - Миколаїв: Дизайн і поліграфія, 2005 – 424с.
7. Соціальна психологія масової комунікації: підруч. для студентів ф-ів та від-нь журналістики / І. М. Лубкович - Львів: ПАІС, 2013 – 251с.
8. Соціальна психологія: навч. посібник: рекомендовано МОН України / Л. Е. Орбан-Лембрик (Альма-матер). Київ: Академвидав, 2005 – 448с.
9. Соціальна психологія: тренінг міжособистісного спілкування. Джонсон, Девід В.// Девід В. Джонсон/ Пер. з англ. В. Хомика. - Київ: Вид-дім «КМ Академія», 2003. – 288с.

10. Титаренко Т.М. Сучасна психологія особистості: навч. посібник для студентів ВНЗ. К.: «Каравела», 2013. - 371 с.

Додаткова

1. Keltner D., Haidt J. Social functions of emotions at four levels of analysis// Cognition and emotion, 1999, 13(5), P.505-521.
2. Курова А.В. Психологічні особливості емоційності, агресивності та суб'єктивного контролю молоді в умовах невизначеності/ А.В. Курова// Проблеми сучасної психології: «Гельветика». – 2022. – Вип. 1 (24). – С. 53-61.
3. Курова А.В., Крюкова М.А. Гендерні індивідуально-особистісні особливості мотивації майбутніх психологів/ А.В. Курова., М.А. Крюкова // Теорія і практика сучасної психології. Запоріжжя 2019. – Випуск 3. – С. 67-71.

Заняття № 7

Дослідження видів міжособистісної взаємодії. Аттракція.

Контрольні запитання до теми:

1. Сутність понять «суспільні та соціальні відносини»
2. Відмінність суспільних (соціальних) від міжособистісних (психологічних) відносин
3. Соціально-психологічний аспекти вивчення соціальної ролі та статусу
4. Класифікація міжособистісних відносин
5. Форми міжособистісних відносин: «на зустріч людям», «від людей», «проти людей»

Під час проведення практичного заняття викладач може запропонувати наступні **вправи для виконання:**

Завдання. У таблиці поміщені ключові поняття та їх визначення. Встановіть, якому поняттю ліворуч відповідає наведене праворуч визначення, вказавши потрібний номер.

Поняття	№	Зміст
1	2	3
Посередництво		1. Стиль поведінки у конфліктній ситуації, який може використовувати людина або група, що володіє сильною волею, владою, але не дуже зацікавлена у співробітництві з іншою стороною, але прагне у першу чергу задовольнити власні інтереси

Конфлікт		2. Конфлікти, які виникають через протистояння груп у колективі або соціумі
Арбітраж		3. Стиль поведінки в конфліктній ситуації, суть якого полягає в тому, що сторони прагнуть урегулювати розбіжності привзаємних поступках
Стиль компромісу		4. Наукова дисципліна, що вивчає причини виникнення соціальних, психологічних та інших конфліктів і визначає шляхи й методи їх подолання
Стиль суперництва		5. Відкрите зіткнення протилежних позицій, інтересів, поглядів, думок суб'єктів взаємодії
Стиль пристосування		6. Розв'язання конфлікту нейтральною третьою стороною, що вивчила обидві точки зору й прийшла до висновку
Міжгрупові конфлікти		7. Стиль поведінки у конфліктній ситуації, суть якого полягає в тому, що учасник конфлікту діє разом з іншою стороною, але при цьому не намагається відстоювати власні інтереси з метою згладжування ситуації й відновлення нормальної робочої атмосфери
Конфліктологія		8. Учений, що вивчав особливості міжгрупових взаємодій і конфліктів, провівши серію експериментів у дитячому таборі
Кеннет Томас		9. Спроба нейтральної третьої сторони розв'язати конфлікт за рахунок поліпшення комунікацій і висування пропозицій
Музафер Шериф		10. Учений, що розробив модель, яка описує стратегії поведінки особистості у конфліктній ситуації

Проведення психологічних ігор:

1. Гра «Розповідь від першої особи».

Мета: виявити домінуючі тенденції взаємодії людини, що обумовлені стратегіями «на зустріч людям», «від людей», «проти людей».

2. Гра «Мої соціальні ролі».

Мета: усвідомлення учасниками гри всього різноманіття соціальних зв'язків.

3. Гра «Малюємо спілкування».

Мета: виокремити змістовні ідеї, що стосуються стереотипів та установок про бесіду в різних рольових позиціях.

Теми рефератів, презентацій та доповідей:

1. Соціально-психологічні аспекти інтернет-залежності
2. Соціально-психологічні аспекти віртуального спілкування
3. Предмет вивчення конфліктології як науки.

Список рекомендованої літератури:

Основна

1. Коваленко А. Б., Корнєв М. Н. Соціальна психологія : підручник. Київ : Геопринт, 2006. - 400 с.
2. Корольчук М.С., Крайнюк В.М. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах:/ М.С. Корольчук, В.М. Крайнюк/ Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К., 2006.
3. Москаленко В. В. Соціальна психологія : підручник. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 688 с.
4. Основи соціальної психології : підручник для закладів вищої освіти / П. П. Горностай, М. М. Слюсаревський, В. О. Татенко, Т. М. Титаренко, Н. В. Хазратова та ін. ; за ред. М. М. Слюсаревського. – Київ : Талком, 2018. – 580 с.
5. Приходько Ю.О., Юрченко В.І. Психологічний словник-довідник: навчальний посібник. К.: Каравела, 2012. 328 с.
6. Психологія організацій та управління : підручник / О. І. Власова, Ю. В. Никоненко. - Київ: Центр учбов. л-ри, 2010. – 398с.
7. Соціальна психологія : курс лекцій. Практикум. Хрестоматія / П. А. Козляковський, А. П. Козляковський; ОНЮА. - Миколаїв: Дизайн і поліграфія, 2005 – 424с.
8. Соціальна психологія масової комунікації: підруч. для студентів ф-ів та від-нь журналістики / І. М. Лубкович - Львів: ПАІС, 2013 – 251с.
9. Соціальна психологія: навч. посібник: рекомендовано МОН України / Л. Е. Орбан-Лембрик (Альма-матер). Київ: Академвидав, 2005 – 448с.
10. Соціальна психологія: тренінг міжособистісного спілкування. Джонсон, Девід В.// Девід В. Джонсон/ Пер. з англ. В. Хомика. - Київ: Вид-дім «КМ Академія», 2003. – 288с.

Заняття № 8,9

Соціометрія, як один з методів дослідження малої соціальної групи.

Контрольні питання до теми:

1. Специфіка соціально-психологічного підходу дослідження малих соціальних груп
2. Сутність та характерні ознаки «малої групи»
3. Класифікація малих груп
4. Психологічні характеристики групової взаємодії

5. Психологічні процеси в малій групі
6. Соціометрія як метод дослідження малої групи.
7. Складання соціометричної матриці.

Під час проведення практичного заняття викладач може запропонувати наступні **вправи для виконання:**

Завдання 1. Відповідайте «так» або «ні» на поставлені запитання.

№	Запитання	Відповідь	
		Так	Ні
1	2	3	4
1.	Індивіди, що належать до колективістських культур, проявляють більшу міжгрупову дискримінацію, ніж представники індивідуалістичних культур		
2.	Табірні експерименти М. Шерифа показали, що ослаблення ворожнечі, а потім і примирення стало можливим тільки після того, як обидві групи були змушені виконувати спільні неординарні завдання		
3.	Соціальні стереотипи, упередження й дискримінація – це слова- синоніми		
4.	Серед причин існування соціальних упереджень можна назвати соціокультурні причини, пов'язані зі швидкими темпами змін у суспільстві		
5.	Однією із причин існування етноцентризму є відчуття групою своєї неповноцінності		
6.	У сучасному українському суспільстві відсутня вікова дискримінація		
7.	Згідно з Г. Олпортом дискримінація містить у собі 7 форм або стадій		
8.	Найчастіше, коли говорять про расизм, то мають на увазі так званий «білий расизм»		
9.	Одним із проявів расизму в США була расова сегрегація в школах		
10.	На думку Д. Арчера і його колег, сексизм непрямим образом підкреслює, що для чоловіків головним є голова й мислення, у той час як для жінок першорядне значення має їхній зовнішній вигляд, асоційований з статевою приналежністю		

Завдання 2. Презентувати результати проведеного соціометричного

дослідження.

Завдання 3. Опишіть прояви етноцентризму й групоцентризму, з якими ви зустрічалися у повсякденному житті (особисто, ваші знайомі, у засобах масової інформації, у виступах політиків і т.д.). Наведіть 3–5 прикладів. Поясніть, чому в сучасному суспільстві існують етноцентризм і групоцентризм.

Проведення психологічних ігор:

Гра «Ролі моєї команди».

Мета: *набути навичку аналізу чужої та власної поведінки з метою вияву функціональності.*

Гра «Сімейна нарада».

Мета: *навчитися нейтралізувати комплекс неповноцінності та самоствердження за рахунок інших.*

Гра «Відчуй іншого».

Мета: *навчитися розуміти психічний стан співрозмовника, вербалізувати його.*

Теми рефератів, презентацій та доповідей:

1. «Соціально-психологічний аналіз процесів в малій групі». Можна виконати у вигляді таблиці;
2. «Психологічні властивості трудового колективу».
3. Соціометрія як інструмент дослідження соціально-психологічних явищ та процесів.

Список рекомендованої літератури:

Основна

1. Основи соціальної психології : підручник для закладів вищої освіти / П. П. Горностай, М. М. Слюсаревський, В. О. Татенко, Т. М. Титаренко, Н. В. Хазратова та ін. ; за ред. М. М. Слюсаревського. – Київ : Талком, 2018. – 580 с.
2. Приходько Ю.О., Юрченко В.І. Психологічний словник-довідник: навчальний посібник. К.: Каравела, 2012. 328 с.
3. Психологія організацій та управління : підручник / О. І. Власова, Ю. В. Никоненко. - Київ: Центр учбов. л-ри, 2010. – 398с.
4. Соціальна психологія : курс лекцій. Практикум. Хрестоматія / П. А. Козляковський, А. П. Козляковський; ОНЮА. - Миколаїв: Дизайн і поліграфія, 2005 – 424с.

5. Соціальна психологія масової комунікації: підруч. для студентів ф-ів та від-нь журналістики / І. М. Лубкович - Львів: ПАІС, 2013 – 251с.
6. Соціальна психологія: навч. посібник: рекомендовано МОН України / Л. Е. Орбан-Лембрик (Альма-матер). Київ: Академвидав, 2005 – 448с.
7. Соціальна психологія: тренінг міжособистісного спілкування. Джонсон, Девід В.// Девід В. Джонсон/ Пер. з англ. В. Хомика. - Київ: Вид.дім «КМ Академія», 2003. – 288с.

Заняття № 10

Міжгрупові відносини. Методика «Управління міжособистісними конфліктами» (Д.Веттен, К.Камерон)

Контрольні питання до теми:

1. Методологія соціально-психологічних досліджень великих соціальних груп
2. Розкрити поняття міжгрупові відносини.
3. Типологічна характеристика великих соціальних груп
4. Психологія етнічних груп
5. Ознайомитися з методикою «Управління міжособистісними конфліктами» (Д.Веттен, К.Камерон)
6. Соціально-психологічна характеристика класів

Під час проведення практичного заняття викладач може запропонувати наступні **вправи для виконання:**

Завдання. Відповідайте «так» або «ні» на поставлені запитання.

№	Запитання	Відповідь	
		Так	Ні
1.	Загострене «Ми-Почуття» і тісна групова згуртованість належать до ситуаційних передумов виникнення конфлікту		
2.	Конфлікту як соціальному явищу властиві як деструктивні, так і конструктивні функції		
3.	Сімейні конфлікти є типовим прикладом зміщеного подвійного конфлікту		
4.	Томас і Кілмен виділили 3 стилі поведінки у конфліктній ситуації		

5.	Співробітництво Великобританії й США з Радянським Союзом в ім'я перемоги над фашистською Німеччиною у Другій світовій війні можна розглядати як приклад такого стилю поведінки в конфлікті як пристосування		
6.	Примирення між конфліктуючими групами підлітків (у ході табірних експериментів М. Шерифа) відбулося, тому що підлітки використовували стиль конкуренції		
7.	Першим етапом переговорного процесу конфліктологи вважають усвідомлення необхідності переговорів конфліктуючими сторонами		
8.	Конфлікт між викладачем і студентом можна назвати горизонтальним		
9.	Найкращим стилем поведінки у конфліктній ситуації конфліктологи вважають компроміс		
10.	До факторів, що виявляють вплив на результат переговорного процесу можна віднести використання посередників		

Завдання 2. Дайте відповіді на запитання:

1. Визначіть й охарактеризуйте свій стиль поведінки у конфліктній ситуації. У чистому вигляді один зустрічається рідко, як правило, об'єднуються 2–3, де ви набрали максимальні бали.
2. Визначіть свої шанси виграти у суперника в конфліктній ситуації.
3. Опишіть сильні й слабкі сторони свого стилю поведінки у конфліктних ситуаціях.

Проведення психологічних ігор:

Гра «Спілкуємося спина до спини».

Мета: відчувати і усвідомити актуальність для ефективного контакту рівність позицій учасників гри.

Гра «Знайди підтекст».

Мета: краще пізнати партнера, розвинути здібності до творчості, навчитися розуміти те, про що йде мова.

Теми рефератів, презентацій та доповідей:

1. Загальна характеристика міжгрупових відносин.
2. Види міжгрупових відносин.
3. Загальна характеристика конфліктної взаємодії.

4. Динаміка розвитку конфліктів.

Список рекомендованої літератури:

Основна

1. Коваленко А. Б., Корнєв М. Н. Соціальна психологія : підручник. Київ : Геопринт, 2006. - 400 с.
2. Корольчук М.С., Крайнюк В.М. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах:/ М.С. Корольчук, В.М. Крайнюк/ Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К., 2006.
3. Москалець В.П. Психологія особистості. Київ.: Центр учбової літератури, 2013.
4. Основи соціальної психології : підручник для закладів вищої освіти / П. П. Горностай, М. М. Слюсаревський, В. О. Татенко, Т. М. Титаренко, Н. В. Хазратова та ін. ; за ред. М. М. Слюсаревського. – Київ : Талком, 2018. – 580 с.
5. Приходько Ю.О., Юрченко В.І. Психологічний словник-довідник: навчальний посібник. К.: Каравела, 2012. 328 с.
6. Психологія організацій та управління : підручник / О. І. Власова, Ю. В. Никоненко. - Київ: Центр учбов. л-ри, 2010. – 398с.
7. Соціальна психологія : курс лекцій. Практикум. Хрестоматія / П. А. Козляковський, А. П. Козляковський; ОНЮА. - Миколаїв: Дизайн і поліграфія, 2005 – 424с.
8. Соціальна психологія масової комунікації: підруч. для студентів ф-ів та від-нь журналістики / І. М. Лубкович - Львів: ПАІС, 2013 – 251с.
9. Соціальна психологія: навч. посібник: рекомендовано МОН України / Л. Е. Орбан-Лембрик (Альма-матер). Київ: Академвидав, 2005 – 448с.

Додаткова

1. Keltner D., Haidt J. Social functions of emotions at four levels of analysis// Cognition and emotion, 1999, 13(5), P.505-521.
2. Курова А.В. Психологічні особливості емоційності, агресивності та суб'єктивного контролю молоді в умовах невизначеності/ А.В. Курова// Проблеми сучасної психології: «Гельветика». – 2022. – Вип. 1 (24). – С. 53-61.

Заняття № 11, 12

Контент-аналіз як метод дослідження масової комунікації

Контрольні питання до теми:

1. Надати характеристику масової комунікації.
2. Контент-аналіз як метод дослідження в соціальній психології.
3. Натовп як велика соціальна група
4. Психологічні властивості натовпу
5. Механізми управління натовпом
6. Презентувати результати дослідження

Під час проведення практичного заняття викладач може запропонувати наступні **вправи для виконання:**

Завдання. 1

У таблиці поміщені ключові поняття і їх визначення. Установіть, якому поняттю ліворуч відповідає наведене праворуч визначення, вказавши потрібний номер.

Поняття	№	Зміст
1	2	3
Маса		1.Відносно короткочасне, внутрішньо неорганізована велика кількість людей, об'єднаних безпосередньої просторовою близькістю, яким-небудь зовнішнім стимулом і емоційною спільністю
Колективна поведінка		2. Автор теорії, який розглядав поведінку юрби як форму політичної боротьби
Панічна юрба		3. Різновид юрби, який робить дії, що мають реальні наслідки для навколишніх (матеріальна втрата, нанесення тілесних ушкоджень і т.д.)
Дж. Школьник		4. Автор теорії «зараження», який вважав, що юрба являє собою ірраціональний утвір, потрапляючи в який люди починають демонструвати моделі поведінки, не властиві їм у повсякденному житті
Юрба		5.Відносно стихійна, неорганізована, досить непередбачена й незапланована поведінка велика кількості людей, що реагують на невизначену або загрозливу ситуацію, яка залежить від взаємної стимуляції учасників
Діюча юрба		6. Автор теорії конвергенції, який вважав, що тільки люди, які схильні до поведінки подібного роду, реагують на поведінку юрби
Гюстав Лебон		7 Сукупність людей, яких хвилює одна тема, але просторово розрізнених, що реагують на однакові стимули, але діючих індивідуально
Флойд Олпорт		8. Різновид юрби, в якому поведінка її членів є під впливом певних, заздалегідь установлених соціальних норм
Конвенційна юрба		9. Різновид юрби, який обійнятий жахом і прагненням кожної людини уникнути реальної або уявленої небезпеки
Корислива юрба		10. Різновид юрби, який утворюють люди, що вступили в неорганізований конфлікт за володіння якими-небудь

		цінностями
--	--	------------

Завдання 2. Відповідайте «так» або «ні» на поставлені запитання.

№	Запитання	Відповідь	
		Так	Ні
1.	Колективна поведінка – один з екстремальних типів поведінки, що являє собою повну протилежність стандартній або інституціональній поведінці		
2.	Колективна поведінка характеризується анонімністю		
3.	Існують чотири види колективної поведінки		
4.	Для масової поведінки характерна взаємодія «віч-на-віч»		
5.	Збори людей на вулиці, де відбулася неординарна подія, наприклад, зіткнення автомобілів, можна назвати конвенціональною юрбою		
6.	Головна відмітна риса експресивної юрби – ритмічність вираження емоцій		
7.	Народні гулянки, фестивалі – це приклад діючої юрби		
8.	Однією з основних особливостей юрби є її перетворюваність		
9.	Відсутність ясної й високозначущої загальної мети, ефективних лідерів, що користуються загальною довірою і, відповідно, низький рівень групової згуртованості – це соціальні фактори, які можуть привести до виникнення паніки		
10.	«У юрбі діє зараження – передача емоційного стану й почуттів від однієї людини іншій» - вважав Олпорт		

Проведення психологічних ігор:

Гра «Катастрофа у пустелі»

Ціль гри: Ця гра допоможе відробити навички поведінки в дискусії, бути переконливим, вивчити на конкретному матеріалі динаміку групової суперечки, відкрити для себе традиційні помилки, що припускають люди в полеміці, потренувати здатності виділяти головне й відсівати зайве, навчитися усвідомлювати стратегічні цілі.

Кожен учасник одержує спеціальний бланк. Ведучий дає групі таку **інструкцію:** «Із цього моменту всі ви – пасажери авіалайнера, що робив переліт з Європи в Центральну Африку. При польоті над пустелею Сахара на

борті літака раптово спалахнула пожежа, двигуни відмовили, і авіалайнер звалився на землю. Ви дивом урятувалися, але ваше місце розташування невідоме. Відомо тільки, що найближчий населений пункт знаходиться від вас на відстані приблизно 300 кілометрів. Під уламками літака вам вдалося виявити п'ятнадцять предметів, які залишилися неушкодженими після катастрофи. Ваше завдання – проранжировать ці предмети відповідно до їхньої значущості для вашого порятунку. Для цього потрібно поставити цифру 1 у найважливішого предмета, цифру 2 – у другого за значущістю і так далі до п'ятнадцятого, найменш важливого для вас. Заповнюйте номерами перший стовпчик бланка. Кожен працює самостійно протягом п'ятнадцяти хвилин.

Список предметів:

Мисливський ніж.

Кишеньковий ліхтар. Літна карта околиць. Поліетиленовий плащ. Магнітний компас.

Переносна газова плита з балоном. Мисливська рушниця з боєприпасами. Парашут червоно-білого кольору.

Пачка солі.

Півтора літра води на кожного.

Визначник їстівних тварин і рослин. Сонячні окуляри на кожного.

Літр горілки на всіх.

Легке півпальто на кожного. Кишенькове дзеркало.

Наступний етап гри – загальногрупове обговорення з метою прийти до загальної думки щодо порядку розташування предметів, на яке виділяється не менш тридцяти хвилин. Зі спостереження за роботою учасників добре видно наскільки учасники вміють організовувати дискусію, планувати свою діяльність, іти на компроміси, слухати один одного, аргументовано доводити свою точку зору, володіти собою. Палкі суперечки, що часто розгортаються, та баталії, коли ніхто не бажає прислухатися до думки інших, наочно демонструють самим учасникам їх некомпетентність у сфері спілкування й необхідність зміни своєї поведінки.

По закінченню дискусії ведучий повідомляє, що гра завершена, поздоровляє всіх учасників із благополучним порятунком і пропонує

обговорити підсумки гри. Першим запитанням, на яке ведучий просить відповісти всіх учасників, є таке: « Чи задоволений ти особисто результатами минулого обговорення? Поясни чому».

Відповіді учасників з необхідністю супроводжуються рефлексією, метою якої є осмислення процесів, способів і результатів індивідуальної та спільної діяльності. Дискусія, що виникла в результаті підігрівается ведучим, який ставить уточнюючі запитання:

1. Що викликало твою задоволеність (незадоволеність)? Як, по-твоєму, у правильному напрямку просувалася ваша дискусія чи ні?
2. Чи була вироблена спільна стратегія порятунку?
3. Що тобі зашкодило взяти активну участь в обговоренні?
4. Ти не згодний з ухваленим рішенням? Чому тобі не вдалося обстоювати свою думку?
5. Хто найбільшою мірою вплинув на результат групового рішення, тобто по суті справи виявився лідером, що зумів повести за собою групу?
6. Що саме дозволило лідеру йому змусити прислухатися до себе? Наякій стадії з'явився лідер?
7. Якими способами інші учасники домагалися згоди з їхніми думками?
8. Які способи поведінки виявилися найменш результативними?
9. Які тільки заважали загальній роботі?
10. Як варто було б побудувати дискусію, щоб найбільш швидким способом досягти загальної думки й не обмежити права всіх учасників?

Обговорення підсумків гри повинно підвести групу до того, щоб самостійно розібратися в питанні, як найкраще організовувати дискусію, як уникнути грубих зіткнень у суперечці й розташувати інших до прийняття своєї думки. Як правило, у процесі обговорення зачіпається дуже широкий спектр проблем: фази, через які проходить практично будь-яка дискусія, лідер і його якості, навички ефективного спілкування, уміння самопрезентації і т.д. При необхідності ведучий тільки допомагає більш чітко сформулювати знайдені учасниками закономірності. Дуже велике значення має самоаналіз

учасниками власної поведінки, який збагачується зворотним зв'язком від інших членів групи. Від ведучого залежить, щоб цей зворотний зв'язок не перетворився в серію взаємних обвинувачень, а мав би конструктивний характер і був прийнятий учасниками.

Практично завжди виникає питання про «правильну» відповідь на проблему дискусії. Така відповідь дається ведучим, але із застереженням, що ця думка експертів, з якою ми має право не погоджуватися, але змушені врахувати важливість вибору стратегії порятунку для ранжування предметів: або рухатися по пустелі до людей, або чекати допомоги від рятувальників. Якщо в групі під час обговорення практично не піднімалося питання про стратегію, то на цьому етапі виявляється, що частина учасників мовчазно мала на увазі перший варіант, у той час як інша частина мала на увазі другий. Цим виявляється ще одна причина взаємного нерозуміння.

Правильні відповіді при варіанті «Чекати рятувальників» (до речі, на думку експертів, кращій).

1. *Півтора літра води на кожного.* У пустелі необхідна для вгамування спраги.
2. *Кишенькове дзеркало.* Важливо для сигналізації повітряним рятувальникам.
3. *Легке півпальто на кожного.* Прикриє від палючого сонця днем і віднічної прохолоди.
4. *Кишеньковий ліхтар.* Також засіб сигналізації льотчикам уночі.
5. *Парашут червоно-білого кольору.* І засіб прикриття від сонця, і сигнал рятувальникам.
6. *Мисливський ніж.* Зброя для видобутку їжі.
7. *Поліетиленовий плащ.* Засіб для збирання дощової води й роси.
8. *Мисливська рушниця з боєприпасами.* Може використовуватися для полювання й для подачі звукового сигналу.
9. *Сонячні окуляри на кожного.* Допоможуть захистити очі від блиску піску й сонячних променів.
10. *Переносна газова плита з балоном.* Оскільки рухатися не прийдеться, може стати в нагоді для готування їжі.
11. *Магнітний компас.* Великого значення не має, тому що немає необхідності визначати напрямок руху.
12. *Літна карта околиць.* Не потрібна, тому що куди важливіше

знати, де перебувають рятувальники, чим визначати своє місцезнаходження.

13. *Визначник їстівних тварин і рослин.* У пустелі немає великої різноманітності тварин й рослинного миру.

14. *Літр спирту.* Припустимо використовувати як антисептик для знезаражування при будь-яких травмах. В інших випадках має малу цінність, оскільки при вживанні всередину може викликати зневоднювання організму.

15. *Пачка солі.* Значення практично не має.

Правильні відповіді при варіанті «Рухатися до людей». Розподіл за значущістю буде мати трохи інший вигляд:

1. Півтора літра води на кожного.
2. Пачка солі.
3. Магнітний компас.
4. Літна карта околиць.
5. Легке півпальто на кожного.
6. Сонячні окуляри на кожного.
7. Літр спирту.
8. Кишеньковий ліхтар.
9. Поліетиленовий плащ.
10. Мисливський ніж.
11. Мисливська рушниця з боєприпасами.
12. Кишенькове дзеркало.
13. Визначник їстівних тварин і рослин.
14. Парашут червоно-білого кольору.
15. Переносна газова плита з балоном.

Теми рефератів, презентацій та доповідей:

1. Загальні відомості про масову комунікацію.
2. Залежність від ідеологій як одна з форм існуючих залежностей.
3. Основні характеристики та ознаки масової комунікації.

Список рекомендованої літератури:

Основна

1. Коваленко А. Б., Корнєв М. Н. Соціальна психологія : підручник. Київ : Геопринт, 2006. - 400 с.

2. Корольчук М.С., Крайнюк В.М. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах:/ М.С. Корольчук, В.М. Крайнюк/ Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К., 2006.
3. Москаленко В. В. Соціальна психологія : підручник. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 688 с.
4. Москалець В.П. Психологія особистості. Київ.: Центр учбової літератури, 2013.
5. Приходько Ю.О., Юрченко В.І. Психологічний словник-довідник: навчальний посібник. К.: Каравела, 2012. 328 с.
6. Психологія організацій та управління : підручник / О. І. Власова, Ю. В. Никоненко. - Київ: Центр учбов. л-ри, 2010. – 398с.
7. Соціальна психологія : курс лекцій. Практикум. Хрестоматія / П. А. Козляковський, А. П. Козляковський; ОНЮА. - Миколаїв: Дизайн і поліграфія, 2005 – 424с.
8. Соціальна психологія масової комунікації: підруч. для студентів ф-ів та від-нь журналістики / І. М. Лубкович - Львів: ПАІС, 2013 – 251с.
9. Соціальна психологія: навч. посібник: рекомендовано МОН України / Л. Е. Орбан-Лембрик (Альма-матер). Київ: Академвидав, 2005 – 448с.
10. Соціальна психологія: тренінг міжособистісного спілкування. Джонсон, Девід В.// Девід В. Джонсон/ Пер. з англ. В. Хомика. - Київ: Вид-дім «КМ Академія», 2003. – 288с.

Заняття № 13,14

Тривожність як одна з причин виникнення конфлікту. Шкала реактивної та особистісної тривожності Ч. Спілбергера – Ю. Ханіна.

Контрольні запитання до теми:

1. Поняття соціально-психологічної ситуації
2. Характеристика понять «психічні стани», «конфлікт», «тривожність».
3. Особистісна та реактивна тривожність.
4. Класифікація соціально-психологічних ситуацій
5. Поведінка індивіда в штатно-проблемних ситуаціях
6. Адаптація як універсальна стратегія ефективної поведінки в соціально-психологічних ситуаціях
7. Презентувати результати дослідження.

Під час проведення практичного заняття викладач може запропонувати наступні **вправи для виконання:**

Вправа 1. Дайте письмові відповіді на наступні питання (у вигляді есе):

1. Визначіть й охарактеризуйте свій стиль поведінки у

конфліктній ситуації. У чистому вигляді один зустрічається рідко, як правило, об'єднуються 2–3, де ви набрали максимальні бали.

2. Визначіть свої шанси виграти у суперника в конфліктній ситуації.
3. Опишіть сильні й слабкі сторони свого стилю поведінки у конфліктних ситуаціях.

Вправа 2. Обговорення результатів дослідження.

Проведення психологічних ігор:

1. Гра «Альтернатива» (Зустріч цивілізацій)

Ця надзвичайно цікава гра з тим засобами, які використовують психологи для розвитку в учасників тренінгу вмінь розуміти один одного, ефективно взаємодіяти, зробити крок назустріч партнерові. Ця гра має, крім того, ще й потужний дидактичний потенціал, що дозволяє розглядати її як полігон для випробування моральних установок і здатності до прориву на більш високий рівень самосвідомості.

Хід гри. Група розділяється на дві команди (способи розподілу – найрізноманітніші). Жеребом визначається, яка команда буде складатися із землян, а яка – з інопланетян.

Інструкція до гри. Космічна експедиція із Землі виявила ненаселену планету, надра якої виявилися насичені різноманітними корисними копалинами й стратегічно важливими видами сировини. Але практично одночасно із землянами на цю планету висадилися представники іншої високорозвиненої цивілізації, що теж зацікавилися природними ресурсами планети. Помітивши присутність один одного, і земляни, і інопланетяни укрилися у своїх космічних кораблях, привівши в бойову готовність нейтронні знаряддя й ручні бластери. Ця планета вкрай необхідна й тій, і іншій цивілізації. Очевидно, збройного зіткнення не уникнути. Питання в тому, хто почне першим, тобто на кого ляже відповідальність за розв'язання військового конфлікту. Почалося тяжке очікування.

Втім, ще залишається можливість мирно домовитися. Але між кораблями немає зв'язку, і щоб висловити свої пропозиції, необхідно покинути корабель і вийти назовні. Це ризик: суперники можуть не зробити такого ж кроку, а просто знищити конкурентів. У цій грі вам доведеться вирішувати, як зробити, зробивши десять ходів. Залежно від

виборів команд складаються різні ситуації, оцінка яких у балах наведена в таблиці.

Земляни	Інопланетяни	Земляни	Інопланетяни
відкрити вогонь	відкрити вогонь	–3	–3
відкрити вогонь	вийти назовні	+5	–5
вийти назовні	відкрити вогонь	–5	+5
вийти назовні	вийти назовні	+3	+3

Зміст таблиці досить зрозумілий: якщо обидві команди починають воєнні дії, вони втрачають по три бали; якщо якась команда вирішує вийти з корабля для переговорів, а суперники прицільним вогнем стирають їх з лиця планети, то загиблі втрачають п'ять балів, а влучні стрілки по парламентарях здобувають п'ять балів; якщо ж представники обох цивілізацій вирішають спробувати удачі на шляху переговорів, то й ті, і інші одержують по три бали.

Найкраще команди розвести по різних кімнатах. За п'ять хвилин, що приділяються на кожний хід, команди повинні ухвалити рішення. У випадку, якщо рішення за цей час не прийняте, то команда штрафується на 3 бали. Голосувати можна скільки завгодно раз, але якщо при остаточному голосуванні є люди, що підняли руки «проти», то за кожного з них команда втрачає 1 бал. Вирішення команд передає суперникам ведучий або його асистент.

Перемагає той, хто після десяти ходів набере максимальну кількість балів.

Бланк для гри

Номер ходу	земляни	інопланетяни	Рахунок гри	Рахунок гри
			земляни	інопланетяни
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
1				

0				
Підсумкова сума				

Обговорення гри має надзвичайно важливе значення – особливо якщо виявиться, що практично ніхто не виграв (а таке може трапитися, якщо обидві команди закінчать гру з негативним рахунком). Подібна ситуація дужепоказова, це говорить про помилковість в обраній гравцями стратегії.

Чудово, якщо в результаті обговорення учасники прийдуть до більш глибокого відчуття та розуміння досить тривіальної істини: крім гри проти когось, коли мій виграш – це обов’язково програш іншого, є гра, коли виграти можна тільки разом. Навіть у бізнесі, де, здавалося б, панує «закон джунглів», можна добитися більшого, вибираючи стратегію задля загального виграшу.

2. Гра «Директор магазину».

Мета: виявити основні шаблони поведінки людини в брехливих соціально-психологічних ситуаціях.

3. Гра «Інтервенція».

Мета: набутти навички аналізу власних способів порушення в особистісний психологічний простір іншого.

4. Гра «Зала воскових фігур».

Мета: набутти навички тренування усвідомлення та вербалізації почуттів, а також виявлення двоякості почуттів.

Теми рефератів, презентацій та доповідей:

1. Паніка як соціально-психологічний феномен
2. Вплив реклами на масову свідомість
3. Тривожність як одна з причин виникнення конфлікту.

Список рекомендованої літератури:

Основна

1. Москалець В.П. Психологія особистості. Київ.: Центр учбової літератури, 2013.
2. Основи соціальної психології : підручник для закладів вищої освіти / П. П. Горностай, М. М. Слюсаревський, В. О. Татенко, Т. М. Титаренко, Н. В. Хазратова та ін. ; за ред. М. М. Слюсаревського. – Київ : Талком, 2018. – 580 с.
3. Приходько Ю.О., Юрченко В.І. Психологічний словник-довідник: навчальний посібник. К.: Каравела, 2012. 328 с.

4. Психологія організацій та управління : підручник / О. І. Власова, Ю. В. Никоненко. - Київ: Центр учбов. л-ри, 2010. – 398с.
5. Соціальна психологія : курс лекцій. Практикум. Хрестоматія / П. А. Козляковський, А. П. Козляковський; ОНЮА. - Миколаїв: Дизайн і поліграфія, 2005 – 424с.
6. Соціальна психологія масової комунікації: підруч. для студентів ф-ів та від-нь журналістики / І. М. Лубкович - Львів: ПАІС, 2013 – 251с.
7. Соціальна психологія: навч. посібник: рекомендовано МОН України / Л. Е. Орбан-Лембрик (Альма-матер). Київ: Академвидав, 2005 – 448с.
8. Соціальна психологія: тренінг міжособистісного спілкування. Джонсон, Девід В.// Девід В. Джонсон/ Пер. з англ. В. Хомика. - Київ: Вид.дім «КМ Академія», 2003. – 288с.

Додаткова

1. Keltner D., Haidt J. Social functions of emotions at four levels of analysis// Cognition and emotion, 1999, 13(5), P.505-521.

Заняття № 15

Лідерство. Методика на виявлення схильності до лідерства.

Контрольні питання до теми:

1. Лідерство як соціально-психологічний феномен
2. Науково-теоретичні підходи щодо природи лідерства
3. «Я» - концепція лідера
4. Типологія та функції лідерства
5. Особливості політичного лідерства.
6. Психологія стилів лідерства

Під час проведення практичного заняття викладач може запропонувати наступні **вправи для виконання:**

Завдання 1. Відповідайте «так» або «ні» на поставлені запитання.

№	Запитання	Відповідь	
		Так	Ні
1.	Прихильники соціологічного підходу до вивчення груп стверджували, що соціальна поведінка не може бути адекватно пояснена й зрозуміла, якщо вивчати її лише на рівні поведінки індивідів		
2.	Антиреферентними групами називають байдужні групи, що не впливають на поведінку індивіда		

3.	Розподіл малих груп на первинні й вторинні був запропонований Є. Мейо		
4.	Соціологічний напрямок у вивченні малих груп пов'язаний із традицією, яка була закладена в експериментах Є. Мейо, що одержали назву Хоторнських		
5.	Постійних покупців шоколадних плиток «Рошен» можна назвати реальною соціальною групою		
6.	Студентська група – це приклад малої первинної групи		
7.	Як дифузійні характеристики групи найчастіше виступають такі як стать, вік, національність		
8.	Визначати способи взаємин із соціальним оточенням – це одна з функцій групових норм		
9.	Школа «групової динаміки» пов'язана з іменем Курта Левіна		
10.	Централізовані системи групових комунікацій дають усім членам групи однакові можливості для участі у спільних справах, тому членство в таких групах приносить людям більше задоволення		

Завдання 2. Дайте відповідь на запитання. Обґрунтуйте відповідь.

Яка система внутрішньогрупової комунікації, на ваш погляд, буде найбільш оптимальною для невеликого (10 осіб) наукового колективу, що одержав замовлення на виконання соціологічного дослідження. Опишіть переваги цієї системи комунікації.

Проведення психологічних ігор:

1. Гра «Сліпці та поводитир».

***Мета:** розвинути невербальні способи спілкування, в тому числі управління іншими.*

2. Гра «Хто лідер?».

***Мета:** виявити свою унікальність та можливість впливати на інших.*

Теми рефератів, презентацій та доповідей:

1. Лідерство як соціально-психологічний феномен
2. Соціально-психологічні властивості політичного лідерства
3. Соціально-психологічна характеристика лідера малої групи
4. Соціально-психологічні особливості формування «Я-концепції»

політичного лідера

Список рекомендованої літератури:

Основна

1. Коваленко А. Б., Корнєв М. Н. Соціальна психологія : підручник. Київ : Геопринт, 2006. - 400 с.
2. Корольчук М.С., Крайнюк В.М. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах:/ М.С. Корольчук, В.М. Крайнюк/ Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К., 2006.
3. Москаленко В. В. Соціальна психологія : підручник. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 688 с.
4. Москалець В.П. Психологія особистості. Київ.: Центр учбової літератури, 2013.
5. Основи соціальної психології : підручник для закладів вищої освіти / П. П. Горностай, М. М. Слюсаревський, В. О. Татенко, Т. М. Титаренко, Н. В. Хазратова та ін. ; за ред. М. М. Слюсаревського. – Київ : Талком, 2018. – 580 с.
6. Соціальна психологія : курс лекцій. Практикум. Хрестоматія / П. А. Козляковський, А. П. Козляковський; ОНЮА. - Миколаїв: Дизайн і поліграфія, 2005 – 424с.
7. Соціальна психологія масової комунікації: підруч. для студентів ф-ів та від-нь журналістики / І. М. Лубкович - Львів: ПАІС, 2013 – 251с.
8. Соціальна психологія: навч. посібник: рекомендовано МОН України / Л. Е. Орбан-Лембрик (Альма-матер). Київ: Академвидав, 2005 – 448с.
9. Соціальна психологія: тренінг міжособистісного спілкування. Джонсон, Девід В.// Девід В. Джонсон/ Пер. з англ. В. Хомика. - Київ: Вид-дім «КМ Академія», 2003. – 288с.

Методичні рекомендації здобувачам під час самостійної роботи

Самостійна робота є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять, і є невід'ємною складовою процесу вивчення конкретної дисципліни. Її зміст визначається робочою навчальною програмою, методичними матеріалами, завданнями та вказівками викладача. Методичні матеріали для самостійної роботи здобувачів повинні передбачати можливість проведення самоконтролю. Навчальний матеріал дисципліни, передбачений робочим навчальним планом для засвоєння у процесі самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль поряд з навчальним матеріалом, який опрацьовувався при проведенні аудиторних занять.

Обов'язковим елементом успішного засвоєння навчального матеріалу дисципліни «Соціальна психологія» є самостійна робота здобувачів з

науковими першоджерелами з питань психології, теорії та практики проведення наукових досліджень в галузі психології. Самостійна робота є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від нормованих навчальних занять, тобто лекційних і практичних занять (аудиторної роботи).

Основні види самостійної роботи, на які повинні звертати увагу здобувачі:

- вивчення лекційного матеріалу;
- робота з опрацювання та вивчення рекомендованої літератури;
- підготовка до практичних занять;
- підготовка до дискусій та інших пропонованих викладачем завдань;
- складання реферату та підготовка доповідей;
- написання творчих есе;
- підготовку презентацій;
- складання кросвордів за темою;
- виконання практичних завдань.

Підготовка до практичних занять розпочинається з опрацювання лекційного матеріалу. Здобувач повинен самостійно ознайомитися з відповідним розділом робочої програми, підготувати відповіді на контрольні запитання, які подані в програмі у певній послідовності згідно з логікою засвоєння навчального матеріалу.

Практичні заняття збагачують і закріплюють теоретичні знання здобувачів, розвиваючи їх творчу активність, допомагають у набутті практичних навичок роботи за предметом навчальної дисципліни.

У процесі підготовки до практичних занять самостійна робота здобувачів є обов'язковою частиною навчальної роботи, без якої успішне і якісне засвоєння навчального матеріалу неможливе. Це свідчить про необхідність керування самостійною роботою здобувачів з боку викладача завдяки проведенню цілеспрямованих організаційних і контрольних заходів.

У разі, коли здобувач не може самостійно розібратися в якомусь питанні, він може отримати консультацію у викладача (згідно з графіком проведення консультацій викладача кафедри соціальної психології). Добре організовані консультації дозволяють спрямувати самостійну роботу в потрібному напрямі, зробити раціональною і підвищити її ефективність.

Раціональна організація самостійної роботи вимагає вмілого розподілу свого часу між аудиторною і позааудиторною роботою. Виконання завдань із самостійної роботи є обов'язковим для кожного здобувача.

Фінальною формою самостійної роботи є підготовка до іспиту. Вона базується на систематичному вивченні лекційного матеріалу, питань, розглянутих на практичних заняттях, а також проблемних питань, досліджених самостійно, й вмінні логічно викладати їх сутність та відповідати на запитання.

Методичні вказівки здобувачам до написання рефератів

Реферат — короткий виклад (огляд) змісту однієї або декількох наукових робіт або книг з певної тематики. У рефераті повинно бути якнайповніше розкрито зміст теми, основні теоретичні та фактичні відомості. Розширений, або зведений (за декількома джерелами, оглядовий) реферат містить відомості про певну кількість робіт з одної теми, викладені у вигляді добре структурованого тексту.

Реферат — перший ступінь на шляху освоєння навиків проведення науково-дослідної роботи, оскільки він є однією з початкових форм подання наукових результатів письмово. Це робота теоретичного характеру із джерелами інформації по аналізу, порівнянню і узагальненню даних, одержаних іншими дослідниками обраної теми. Важливо, що в процесі написання реферату формується власний погляд на проблему.

Оформлення та структура реферату.

Оптимальним вважається обсяг реферату у 10-15 сторінок друкарського тексту. Формат паперу — А 4. Поля: ліворуч - 3 см., справа - 1,5 см., зверху — 2,0 см., знизу — 2,0 см.. Кегль - *Times New Roman*. Розмір шрифту - 14. Абзац 1,25 см., міжрядковий інтервал — 1,5.

Реферат повинен мати титульний аркуш, зміст, вступ, основну частину, висновок та список використаної літератури, який розміщується на останній сторінці реферату.

Критерії оцінки реферату

Реферати в рамках навчального процесу оцінюються за наступними головними критеріями:

- уміння підібрати наукову літературу по темі;
- інформаційна насиченість, новизна, оригінальність викладу питань;
- простота і дохідливість викладу;
- структурна організованість, логічність, граматична правильність і стилістична виразність;
- переконливість, аргументованість, практична значущість і теоретична обґрунтованість пропозицій і висновків, зроблених в рефераті.

Методичні рекомендації щодо проведення підсумкового контролю з дисципліни «Соціальна психологія»

Семестровий контроль з дисципліни проводиться відповідно до навчального плану у вигляді іспиту, в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеному робочою програмою дисципліни.

При вивченні навчальної дисципліни здійснюється поточний та підсумковий контроль.

Поточний контроль проводиться з метою визначення рівня підготовленості здобувача з певних тем, розділів робочої навчальної

програми, якості виконання конкретних завдань та здійснюється впродовж семестру під час проведення аудиторних занять (лекції, практичні заняття) та при виконанні самостійної роботи.

Форма підсумкового контролю – іспит. Загальна підсумкова оцінка (сума балів) складається з оцінки поточного контролю результатів навчання впродовж семестру та оцінки результатів навчання при проведенні контрольних заходів під час підсумкового контролю (іспит).

Схема розподілу балів:

Максимальна кількість балів за поточний контроль - 70.

Максимальна кількість балів за підсумковий контроль - 30.

Критерії оцінювання поточного контролю: оцінюються знання, які виявив здобувач при роботі на практичних заняттях та при виконанні самостійної роботи.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Поточний та періодичний контроль												Підсум- ковий контроль (Іспит)	Сума балів	
Змістовий модуль №1				Змістовий модуль № 2			Змістовий модуль № 3				Індивідуа льне самостійн е завдання			
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T8	T9	T10	T11				T12
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5				5
20				15			25							

T1, T2, T3, T4 – теми змістових модулів

Оцінювання знань (розподіл балів) здобувачів

Метод	Форма	Бали	максимум
Усний контроль	Опитування	2 бали	20
Практичний контроль	Робота на практичних заняттях	4 бали	40
Індивідуальне самостійне завдання	Презентація Реферат Практичне завдання	10 балів	10
Підсумковий контроль (Іспит)			30
Разом за дисципліну			100

Самостійна робота здобувачів.

форми	методи контролю	строки здачі завдань
Підготовка презентації	<u>презентація</u>	<u>Студент обирає на вибір одну з форм самостійної роботи. Тему та строк виконання обговорює з викладачем.</u>
Складання реферату	<u>реферат</u>	
Виконання практичного завдання	<u>звіт</u>	

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 - 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	Дуже добре	
75-84	C	Добре	
70-74	D	Задовільно	
60-69	E	Допустимо	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Загальне поняття про соціальну психологію. Предмет і завдання соціальної психології.
2. Соціальна психологія в системі наукового знання.
3. Структура соціальної психології.
4. Зв'язок соціальної психології з іншими науками.
5. Сутність поняття «соціальна психіка». Загальні характеристики. Функції.
6. Соціальна психологія та соціологія. Схожість та відмінність.
7. Етапи становлення соціальної психології як самостійної науки (стадія соціальної філософії).
8. Етапи становлення соціальної психології як самостійної науки (соціальний емпіризм та соціальний аналіз).
9. Сучасні теоретичні концепції соціальної психології. Психодинамічний напрямок.
10. Сучасні теоретичні концепції соціальної психології (біхевіористичний та когнітивний напрямки).
11. Методологія та основні принципи соціальної психології.
12. Методи дослідження соціальної психології. Загальна характеристика, класифікація.
13. Методи емпіричного дослідження соціальної психології. Вади та переваги, межі ефективності.
14. Методи дослідження соціальної психології: спостереження та опитування. Порівняльна характеристика методів.
15. Методи дослідження соціальної психології: спостереження та експеримент. Порівняльна характеристика методів.
16. Спостереження. Загальна характеристика, недоліки, межа ефективності.
17. Опитування (анкетування). Загальна характеристика, недоліки, межа ефективності.
18. Експеримент. Загальна характеристика, недоліки, межа ефективності.
19. Тести. Загальна характеристика, недоліки, межа ефективності.
20. Метод соціометрії. Загальна характеристика, недоліки, межа ефективності.
21. Особистісна та соціальна ідентичність.
22. Особистість як предмет вивчення соціальної психології.
23. Індивід, особистість, індивідуальність. Відмінність понять.
24. Соціальна установка особистості.
25. «Я-концепція» особистості у працях К. Роджерса.
26. Соціалізація особистості. Загальна характеристика поняття, етапи соціалізації.
27. Психосоціальна концепція розвитку індивіда Еріксона.

28. Соціально-психологічні особливості спілкування.
29. Загальна характеристика спілкування.
30. Основні елементи комунікативного процесу.
31. Міжособистісний простір і його вплив на ефективність спілкування.
32. Основні характеристики спілкування. Структура взаємодії в спілкуванні.
33. Засоби спілкування. Загальна характеристика.
34. Стили спілкування. Загальна характеристика.
35. Вербальне та невербальне спілкування.
36. Психологія міжособистісної взаємодії. Міжособистісні відносини та їх класифікація.
37. Афіліація як потреба у контактах з іншими людьми.
38. Остракізм, ізоляція, самотність.
39. Загальна характеристика взаєморозуміння між людьми.
40. Загальне поняття про соціальну перцепцію (Хайдер, Келлі).
41. Соціальна психологія малої групи. Мала група та її основні характеристики.
42. Структура малої групи. Класифікація малих груп.
43. Комунікативні особливості малої групи. Психологічні характеристики малої групи.
44. Характеристика групових явищ (лідерство та керівництво).
45. Соціальна психологія міжгрупових відносин. Загальна характеристика.
46. Основні положення теорії соціальної ідентичності
47. Процеси міжгрупової диференціації та інтеграції
48. Міжгрупова ворожість
49. Психологія великих груп. Загальна хар-ка великої соціальної групи.
50. Психологічні явища великих груп. Класифікація великих соціальних груп.
51. Психологія натовпу. Психологія паніки та чуток.
52. Етнічні спільноти людей. Психологія нації.
53. Конфлікти і їхня соціально-психологічна природа.
54. Структура і функції конфлікту.
55. Причини виникнення конфлікту. Функції конфлікту.
56. Динаміка перебігу та основні етапи розвитку конфлікту.
57. Стратегії поведінки у конфлікті.
58. Суб'єктивні та об'єктивні сторони соціально-психологічної ситуації.
59. Соціально-психологічні аспекти керування.
60. Схожість та відмінність понять «керівництво» та «лідерство».
61. Види і механізм влади лідера. Поведінка лідера в групах.
62. Типологія стилів керівництва.

63. Продемонструвати прикладні аспекти експериментального дослідження у соціальній психології.
64. Продемонструвати роботу методу експериментального дослідження інстинктів соціальної поведінки В. Мак-Даугалла.
65. Продемонструвати роботу методу спостереження у соціальній психології.
66. Продемонструвати роботу експериментального методу у соціальній психології.
67. Продемонструвати роботу експериментального дослідження спрямованості особистості (за Бассом).
68. Продемонструвати роботу соціометричного методу у соціальній психології.
69. Продемонструвати роботу методики Q-сортування (В. Стефансона) «Діагностика міжособистісних стосунків в групі».
70. Продемонструвати роботу методу опитування у соціальній психології.
71. Продемонструвати роботу методики «Діагностика міжособистісних відносин Т. Лірі».
72. Продемонструвати роботу методики на виявлення схильності до лідерства.
73. Продемонструвати роботу методики на виявлення схильності до керівництва.
74. Продемонструвати роботу методики на визначення особистісних характеристик особистості (Експерс-діагностика рівня особистісної фрустрації (В. Бойко).
75. Продемонструвати роботу методики на визначення особистісних характеристик особистості (Методика діагностики доброзичливості (за шкалою Кемпбелла).
76. Продемонструвати роботу методики на діагностику комунікативно-характерологічних особливостей особистості (Л.І.Уманський, І.А.Френкель, А.М.Лутошкін, О.С.Чернишов та інші).
77. Продемонструвати методики, які дозволяють визначити комунікативний профіль особистості.
78. Продемонструвати роботу методики діагностики комунікативної толерантності (В.Бойко).
79. Продемонструвати роботу методики «Ціннісні орієнтації» (Рокич).
80. Продемонструвати роботу будь-якого емпіричного методу дослідження особистості.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ

Основна

1. Коваленко А. Б., Корнєв М. Н. Соціальна психологія : підручник. Київ : Геопринт, 2006. - 400 с.
2. Корольчук М.С., Крайнюк В.М. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах:/ М.С. Корольчук, В.М. Крайнюк/ Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К., 2006.
3. Майерс Д. Соціальна психологія: Пер. з англ. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/mayers/index.php
4. Москаленко В. В. Соціальна психологія : підручник. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 688 с.
5. Москалець В.П. Психологія особистості. Київ.: Центр учбової літератури, 2013.
6. Основи соціальної психології : підручник для закладів вищої освіти / П. П. Горностай, М. М. Слюсаревський, В. О. Татенко, Т. М. Титаренко, Н. В. Хазратова та ін. ; за ред. М. М. Слюсаревського. – Київ : Талком, 2018. – 580 с.
7. Приходько Ю.О., Юрченко В.І. Психологічний словник-довідник: навчальний посібник. К.: Каравела, 2012. 328 с.
8. Психологія організацій та управління : підручник / О. І. Власова, Ю. В. Никоненко. - Київ: Центр учбов. л-ри, 2010. – 398с.
9. Соціальна психологія : курс лекцій. Практикум. Хрестоматія / П. А. Козляковський, А. П. Козляковський; ОНЮА. - Миколаїв: Дизайн і поліграфія, 2005 – 424с.
10. Соціальна психологія масової комунікації: підруч. для студентів ф-ів та від-нь журналістики / І. М. Лубкович - Львів: ПАІС, 2013 – 251с.
11. Соціальна психологія: навч. посібник: рекомендовано МОН України / Л. Е. Орбан-Лембрик (Альма-матер). Київ: Академвидав, 2005 – 448с.
12. Соціальна психологія: тренінг міжособистісного спілкування. Джонсон, Девід В.// Девід В. Джонсон/ Пер. з англ. В. Хомика. - Київ: Вид.дім «КМ Академія», 2003. – 288с.
13. Титаренко Т.М. Сучасна психологія особистості: навч. посібник для студентів ВНЗ. К.: «Каравела», 2013. - 371 с.

Додаткова

1. Keltner D., Haidt J. Social functions of emotions at four levels of analysis// Cognition and emotion, 1999, 13(5), P.505-521.
2. Козлова О.А. Соціальна психологія груп та групової взаємодії : практикум для студентів спеціальності 6.030101 «Соціологія» / О.А. Козлова –Харків : НТУ «ХП», 2017. – 142 с.

3. Курова А.В. Невизначеність як соціально-психологічна проблема особистості / А.В. Курова// Габітус: «Гельветика». - 2021. – Випуск 32. – С. 198-202.

4. Курова А.В. Ситуація невизначеності у парадигмі сучасних викликів суспільства/ А.В. Курова// Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія :Психологія. – 2021. – Вип. 4. – С. 51-56.

5. Курова А.В. Психологічні особливості емоційності, агресивності та суб'єктивного контролю молоді в умовах невизначеності/ А.В. Курова// Проблеми сучасної психології: «Гельветика». – 2022. – Вип. 1 (24). – С. 53-61.

6. Курова А.В., Крюкова М.А. Гендерні індивідуально-особистісні особливості мотивації майбутніх психологів/ А.В. Курова., М.А. Крюкова // Теорія і практика сучасної психології. Запоріжжя 2019. – Випуск 3. – С. 67-71.

ЕЛЕКТРОННІ ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. <http://nbuv.gov.ua>
2. <http://appspsychology.org.ua/index.php/ua/dlia-avtoriv>
3. <https://www.apa.org/pubs/journals/amp/>
4. <https://www.tandfonline.com/toc/vsoc20/current>
5. <https://onlinelibrary.wiley.com/journal/20448309>

**«СТИЛІ ПОВЕДІНКИ У КОНФЛІКТНІЙ СИТУАЦІЇ»
ТЕСТ ТОМАСА**

Уважно прочитайте пари тверджень і виберіть із кожної пари той варіант, який найбільше вам підходить.

1. а) Іноді я надаю можливість іншим взяти на себе відповідальність за вирішення спірного питання.
б) Замість того щоб обговорювати те, у чому ми обоє розходимося, я намагаюся звернути увагу на те, у чому ми оба згодні.
2. а) Я намагаюся знайти компромісне вирішення.
б) Я намагаюся влагодити все з урахуванням усіх інтересів іншої людини й моїх власних.
3. а) Звичайно, я наполегливо прагну досягти свого.
б) Іноді я жертвую своїми власними інтересами заради інтересів іншої людини.
4. а) Я намагаюся знайти компромісне вирішення.
б) Я намагаюся не зачепити почуттів іншої людини.
5. а) Улагоджуючи спірну ситуацію, я увесь час намагаюся знайти підтримку в іншій людині.
б) Я намагаюся робити все, щоб уникнути зайвої напруженості.
6. а) Я намагаюся уникнути неприємностей для себе. б) Я намагаюся досягти свого.
7. а) Я намагаюся відкласти вирішення спірного питання, для того щоб згодом вирішити його остаточно.
б) Я вважаю за можливе у чомусь поступитися, щоб досягти іншого.
8. а) Звичайно, я наполегливо прагну досягти свого.
б) Я в першу чергу прагну визначити те, у чому полягають усі порушені інтереси й спірні питання.
9. а) Думаю, що не завжди варто хвилюватися через якісь виниклі розбіжності.
б) Я вживаю зусилля, щоб досягти свого.
10. а) Я твердо прагну досягти свого.

- б) Я намагаюся знайти компромісне вирішення.
11. а) Першою справою я прагну ясно визначити те, у чому полягають усі порушені інтереси й спірні питання.
- б) Я намагаюся заспокоїти іншого й, головним чином, зберегти наші відносини.
12. а) Найчастіше я уникаю займати позицію, яка може викликати спори.
- б) Я даю можливість іншому в чомусь залишитися при своїй думці, якщо він також іде на зустріч.
13. а) Я пропоную середню позицію.
- б) Я наполягаю, щоб усе було зроблено по-моєму.
14. а) Я повідомляю іншому свою точку зору й запитую про його погляди.
- б) Я намагаюся показати іншому логіку й перевагу моїх поглядів.
15. а) Я намагаюся заспокоїти іншого й зберегти наші відносини. б) Я намагаюся зробити все необхідне, щоб уникнути напруги.
16. а) Я намагаюся не зачепити почуттів іншого.
- б) Я звичайно намагаюся переконати іншого в перевагах моєї позиції.
17. а) Звичайно, я наполегливо прагну досягти свого.
- б) Я намагаюся зробити все, щоб уникнути пошуки напруженості.
18. а) Якщо це зробить іншого щасливим, я дам йому можливість наполягти на своєму.
- б) Я дам іншому можливість залишитися при своїй думці, якщо він іде мені на зустріч.
19. а) В першу чергу я намагаюся визначити те, у чому полягають усі порушені інтереси й спірні питання.
- б) Я намагаюся відкласти спірні питання для того, щоб згодом вирішити їх остаточно.
20. а) Я намагаюся негайно подолати наші розбіжності.
- б) Я намагаюся знайти найкращу комбінацію вигід і втрат для нас обох.
21. а) Проводячи переговори, намагаюся бути уважним до іншого. б) Я завжди схильюся до прямого обговорення проблеми.
22. а) Я намагаюся знайти позицію, яка перебуває посередині між моєю позицією й позицією іншої людини.
- б) Я відстоюю свою позицію.
23. а) Як правило, я стурбований тим, щоб задовольнити бажання кожного з нас.

б) Іноді надаю можливість іншим взяти на себе відповідальність за вирішення спірного питання.

24. а) Якщо позиція іншого видається йому дуже важливою, я намагаюся піти йому назустріч.

б) Я намагаюся переконати іншого піти на компроміс.

25. а) Я намагаюся переконати іншого у своїй правоті.

б) Проводячи переговори, я намагаюся бути уважним до аргументів іншого.

26. а) Я звичайно пропоную середню позицію.

б) Я майже завжди прагну задовольнити інтереси кожного з нас.

27. а) Найчастіше прагну уникнути суперечок.

б) Якщо це зробить людину щасливим, я дам йому можливість обстоювати свою вимогу.

28. а) Звичайно, я наполегливо прагну досягти свого.

б) Вирішуючи ситуацію, я звичайно прагну знайти підтримку у іншого.

29. а) Я пропоную середню позицію.

б) Думаю, що не завжди варто хвилюватися через виникаючі розбіжності.

30. а) Я намагаюся не зачепити почуттів іншого.

б) Я завжди займаю таку позицію у суперечці, щоб ми спільно могли досягти успіху.

№ зап.	суперник	співробітник	компроміс	уникання	пристосування
1	2	3	4	5	6
1				А	Б
2		Б	А		
3	А				Б
4			А		Б
5		А		Б	
6	Б				А
7			Б	А	
8	А	Б			
9	Б			А	
10	А		Б		
11		А			Б
12			Б	А	
13	Б		А		
14	Б	А			
15				Б	А

1	2	3	4	5	6
16	Б				А
17	А			Б	
18			Б		А
19		А		Б	
20		А	Б		
21		Б		А	
22	Б		А		
23		А		Б	
24			Б		А
25	А				Б
26		Б	А		
27				А	Б
28	А	Б			
29			А	Б	
30		Б			А

Інтерпретація тесту

К. Томас виділив 5 способів розв'язку конфліктної ситуації:

1. **Суперництво** – «Піду по трупах, але доб'юся свого!»
2. **Співробітництво** – «Давай сядемо, поговоримо, щоб по максимуму дісталось й тобі, і мені».
3. **Компроміс** – «Ти мені – я тобі».
4. **Уникання (ігнорування)** – «Без твоєї допомоги не вийде – клянчити небуду, проживу як-небудь».
5. **Пристосування** – «Заради тебе піду на поступки!»

«Суперництво» майже завжди й в усьому непохитне. Найчастіше за «Суперником» ховаються лідерські якості. Швидше за все, ця людина буде наполягати на власній точці зору. Вона буде наполегливо прагнути досягти свого й наполягати на власному розумінні. Звичайно показує іншим логіку й перевага своїх поглядів.

Співробітництво – це найбільш враховуючий інтереси обох сторін стиль. Такі люди замість того, щоб обговорювати в чому розходяться сторони, звертають увагу на те, що є загального, із чим обоє згодні – найкраща комбінація вигід для всіх. По-перше, вони визначають, у чому полягають усі порушені інтереси й спірні питання, а потім роблять усе можливе, щоб ці інтереси враховувалися з обидвох боків.

Компроміс – одна із самих популярних форм стилю поведінки у конфліктній ситуації. Майже не уступаючи своїх позицій, але в той же час знаходячи загальні точки дотику з опонентом, людина, що володіє стилем поведінки «компроміс», цілком здатна знаходити конструктивні вирішення

поставлених завдань. Такі люди дають можливість іншому залишитися в чомусь при своїй думці, у тому випадку якщо їм також ідуть назустріч.

Стиль уникання (ігнорування) – такі люди намагаються робити все, щоб уникнути непотрібної, на їхній погляд, напруженості. Прагнуть уникати суперечок, намагаються зробити їх найбільш конструктивними. Іноді вони воліють дати іншим можливість вирішити спірне питання.

Пристосування. Це значить, що людина не любить конфліктів, тому, щоб уникнути зайвої напруженості, підбудовується під ситуацію. Її власна думка захована десь глибоко, і ніхто не знає, яка вона. Звичайно в суперечці такі люди займають нейтральну позицію. Намагаються заспокоїти іншого, і головним чином зберегти відносини, і уникнути неприємностей для себе.

Обробка тесту:

1. Порахувати суму балів за кожним з п'яти стовпців.
2. У результаті виявилися такі моделі поведінки у конфліктній ситуації: Стовпець № 1 – *суперництво*.
Стовпець № 2 – *співробітництво*.
Стовпець № 3 – *компроміс*.
Стовпець № 4 – *уникання, ігнорування*.
Стовпець № 5 – *пристосування*.
Сума за кожним стовпцем може бути від 0 до 12 балів. 0–4 бали – низькі показники; 5–8 – середні; 9–12 – високі.
3. Шанс виграти конфліктну ситуацію порахуйте за такими формулами: а) **Суперництво + Співробітництво + 1/2Компромісу**
б) **Пристосування + Уникання + 1/2Компромісу**
Якщо сума а > суми б, шанс виграти конфліктну ситуацію є у вас, Якщо сума б > суми а, шанс виграти конфлікт є у вашого опонента.

Навчальне видання

СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

Електронні методичні рекомендації до курсу
для здобувачів спеціальності 053 «Психологія»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Електронне практичне видання

Укладач

Курова Анастасія Володимирівна

В авторській редакції

Шрифт Times New Roman.

Системні вимоги: операційна система сумісна з програмним
Забезпеченням для читання файлів формату PDF.
Обсяг 1,4 МБ.

Кафедра соціальної психології
Факультет психології та соціальної роботи
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
Адреса: вул. Дворянська 2, м. Одеса, Україна, 65082